МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

СВЕТ

арадувл 1923 шера денз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областнойн Грозненски городскойн комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган

Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 100 (2725) | Ера, 13 декабрь, 1962 ш. | Мах 2 кеп.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ БАЛХА ЛОАРХІАМЕ УЧАСТОК

Коммунистически оамал, уйла, мораль йолаш вола керда саг хьалкхевари наьха кхетам чура дына предрассудкаш, кхыйола дІаяхача заман тІехьайиса уйлаш дІаяхари да хІанз укх сахьате керттерча декхарех цаІ. Парте Программа тІа белгалдаьхад наха Іилма-материалистически кхетам балара, уж дына Іоткъама кІалхара бахара идейни балха ерригача формаех пайда эца безаш хилар.

Партийни организацей хьалхленца тІеххьарча хана дикка къахьийгад вай республикерча советски, профсоюзни, комсомольски организацеша, культура учрежденеша атеистически болх тоабара. ДукхагІа еш хІанз Іилма-естественнии атеистическии темах лекцеш. Партийни организацеша дика дийшаи из болх бовзаши бола нах лекторалла хьежабар а царна хадданза новкъостал дар а бахьан долаш денгара денга чулоацам дикагІа болаш, дикагІа наьха дегашка кхоачаш я хІанз атеистически пропаганда. Культура цІеношкеи клубашкеи дукхагІа ю тематически сайренаш, дешарий конференцеш, хаттарийи жопийи сайренаш, коллективно художественни фильмашка хьеж, уж дувц. Каст-каста районий центрашкеи юрташкеи хулча сходашка, предприятешка хулча болхлой собранешка дІаяхача замах юхедисача зуламерча гІулакхашта духьал къовсам лоаттабара дешаш дувц. Цудухьа дикка нах дына тІехьара баьннаб. Из хьахьокх республике хинна дуккха зераташ наха шоай собранешка соцамаш а деш дІакъувларо, марха кхоабаш, гІурбеи мовлати дездеш бола нах тІа-тІа кІезиглуш хиларо, иштта кхыдараша.

Цхьабакъда, кхы а дуккха къахьега дезаргда беррига нах дына уйлаех мукъабахара, хІана аьлча цхьабола нах ба вай республике хІанз а дынах тешаш а дына хьалха латтача наха де яхар деш а.

ХІара денна а тІатеІІа а бе беза атеистически болх. Практика хьахьокх наха Іилма-атеистически кхетам балара гІулакх бокъонца уйла тІаяхийта леладича мара цунах боаггІаш бола пайда боалаш ца хилар. Диццалийта йиш яц партийни организацеша дына духьалара болх тесса битача моттигашка мурдашеи моллашеи шоай зуламера пропаганда шеръеш хилар. Къаьстта чІоагІа оарцагІбоал ды лелабераш кагийнах ламазаш де а кхы дына гІулакхаш леладе а Іомабе гІерташ. Цудухьа хІара денна а хьаькъалца а бе беза атеистически болх. ХІара саг бахьан лоаттабе беза моллаштеи мурдаштеи духьал къовсам, наьха бІаргаш дына боадонах мукъадаха деза. Из дуларгда, нагахь санна партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацешта, пропагандисташта, кхыча активисташта хІара саг, цун дог-уйла довзе, уж цунна къувлар фуд ховш хуле, хатар ийккха, хало тІакхаьча моттиг хилча оарцагІбоалаш хуле. Дынах тешача сагах дІакъехкаш хила йиш яц атеист. Хийцца чу а ухаш царца беседаш е еза цо, уж тешаш бола дына хьехам харц хиларах уж дІакхетабе беза, общественни балха юкъеоза беза. Группашца баь ца Іеш хІара дынах тешаш волча сагаца бе беза болх.

Къаьстта теркам тІабахийта беза атеистически пропагандана. Моттигера хьалаш а довзаш хержача темах ешача, дика чулоацам а болаш наха кхета а еш йолча лекцех боккха пайда боал. Цудухьа массанахьа вІашагІъехкха хила еза лекторий - атеистий группаш, Іилмани политическии знанеш йоаржаеча общества районашкарча отделенешка вІашагІъехкха еза Іилма-атеистически секцеш. Мичча хана дагадехача а ца ешаш, хьалхе а оттаьча планах хадданза лекцеш ешаргйола гІулакх вІаштІехьдаккха деза хІара партийни организаце.

Лекце идейни чулоацам къоастабер пропагандист ва. Атеистически пропаганда еш вола пропагандист дика дийшаи ший болх бовзаши хила веза. Цхьабакъда, пропагандисталла хьожабаь цхьабола коммунисташи комсомольцаши атеизма дешаш дика кхета ца деш хила тарлу. Цудухьа политически просвещене районий кабинеташ декхарийла я дилла болх беш йола атеистий семинараш яхка. Клубашка, школашка атеиста уголокаш вІашагІйохка еза, юрташкарча библиотекашка книжкай тематически выставкаш е еза, харжа а хержа кийчде деза эшаш дола атеистически литература.

Дуккха кхоачамбоацараш да къахьегамхошта юкъе беча атеистически балха юкъе. Дынах тешаш бола нах кІезига ух дына духьаларча лекцешка ладувгІа, ледара бу болх цхьадолча культура цІеношкарча, клубашкарча атеистически кабинеташа. Цу дерригача кхоачамбоацарий керттера бахьан да дына духьаларча балхаца формализм хилар. Иззал лекцеш йийшай, иззал нах хиннаб лекцешка ладувгІаш аьнна сводка елча шоай гІулакх доал мотташ ба цхьабола болхлой. Партийни, профсоюзни, кхыйолча организацей декхар да шоаш ешача лекцешка ладувгІараш малашб хьажар, цу лекцешка ладувгІа дукхагІа дынах теша нах юкъеозар.

Атеистически балхаца хІара сага тІакхачар — иштта да декхар. ТІаккха лаьгІлургда дынах тешарий мугІараш, дукхагІа хургба коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоацараш. Из декхар кхоачашдара тІабахьа беза беррига низ.

ДАЬХЕНГА РАПОРТ ЛУ:

КХОАЧАШЪЯЬЙ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДУЛХ ДОХКАРА ПЛАН!

Республика юртбоахама къахьегамхоша, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенешта жоп а луш, ханал хьалха 101 процент кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара план.

Колхозашеи, совхозашеи, кхыча боахамашеи 10 декабрь тІакхоачаш паччахьалкхенна дІаденнад соахка цу хана деннарел 14 процент дукхагІа доахан.

БархІ процент дукхагІа дийбад хьайбаш, царна юкъе доахан 7 процент а долаш. Хьакхарч 23 проценти, жа 2 проценти, коа тІара оалхазараш 40 проценти дукхагІа хиннад.

Дулх доаккхачеи паччахьалкхенна дІалучеи къаьстта доккхий толамаш даьхад цхьадолча боахамаша.

Царех да Наурски производственни управлене боахамаш. Укхаза ерригача зоне 107 процент кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара план, хІаьта доахан дІадалар 26 процент лакхденнад. Сунженски производственни управленерча боахамаша 103 процент кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх дохкара план.

Планал совгІа паччахьалкхенга дулх дохкилга дІахо хьош да.

Колхозийи совхозийи хьайбай фермашка хІанз шера итогаш ю, пайда ца эцаш диса кхоачамаш гучадоах, дІахо хьайбай боахам дегІабоалабара а 1963 шера дулх даккхари паччахьалкхенга дохкари лакхдара а планаш увттаю.

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ШОЛЛАГІА СЕССИ

10 декабре Кремле болх бе йолаелар ялхазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси.

Іуйрана 10 сахьат даьлча палатий къаьст-къаьста заседанеш хилар. Кремлевски театре гулбелар Союза Совета депутаташ. Председателалла деш ва СССР Лакхехьарча Совета Союза Совета председатель вола депутат И. В. Спиридонов. Цхьатарра, СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совета председатель волча депутата Я. В. Пейве председателалла а деш, Йоккхача Кремлевски дворece хьайийлар Къамий Совета заседани.

Къаьст-къаьстача заседанешка массава раьза а волаш чІоагІйир ден повестка, ялхазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІча сессе балха регламент. Сессе дувцаргда е дешаш:

1. 1963 шера СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планах.

2. 1963 шерарча СССР Союза Паччахьалкхен бюджетахи, хІаьта 1961 шерара Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи.

3. СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чІоагІдарах.

4. Дунен халкъашта юкъерча хІанзарча хьалахи, хІаьта Советски Союза арахьарча политикахи.

* * *

Іуйрана 11 сахьат даьлча Йоккхача Кремлевски дворece хьайийлар **Союза Советеи Къамий Советеи** цхьана яь заседани.

Председатела стола тІа — Союза Совета председатель вола депутат **И. В. Спиридонов,** Къамий Совета председатель вола депутат **Я. В. Пейве,** цар заместителаш. Ложашка — СССР Лакхехьарча Совета Президиума членаш, СССР министраш.

Депутаташеи хьаьшашеи чІоагІа тІоараш а тохаш тІаэц чубаьхка новкъостий **Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, В. П. Мжаванадзе, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин.**

Ложашка — дипломатически корпуса членаш, советскии кхыча мехкийн кепа йоазон викалаш.

Союза Советеи Къамий Советеи цхьана яьча заседане 1963 шера СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен планах доклад йир СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР халкъа боахама Совета председатела, депутата **В. Э. Дымшица.**

Цул тІехьагІа ладийгІар СССР финансий министра депутата **В. Ф. Гарбузова** 1963 шерарча СССР Союза Паччахьалкхен бюджетахи, хІаьта 1961 шерара СССР Паччахьалкхен бюджет кхоачашъярахи яьча докладага.

Палатий къаьст - къаьстача заседанешка содокладаш йир бюджетни комиссе председатела депутата **И. С. Сенина** (Союза Совет), бюджетнии экономическии комиссей председателаша депутаташа **М. А. Яснова, О. И. Иващенко** (Къамий Совет).

Цул тІехьагІа ювца йолайир докладаши содокладаши. Пренеех къамаьлаш дир депутаташа. **П. А. Розенкос** — Украина Министрий Совета председатела заместитела, республика Госплана председатела, **Т. Я. Киселева** — Белоруссе Министрий Совета председатела, **М. В. Посохина** — Москва керттерча архитектора, иштта кхычар а.

* * *

11 декабре ялхазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси дІахо болх беш хилар. Іуйрийна Йоккхача Кремлевски дворецеи Кремлевски театра помещенеи къаьст-къаьста хиннача Союза Советеи Къамий Советеи заседанешка, халкъо хержараша йийцар сессе хьажа оттаяь СССР халкъа боахам дегІабоалабара Паччахьалкхен плани 1963 шерара Паччахьалкхен бюджети.

Союза Совета заседане пренеех СССР Министрий Совета Председатела заместитела, СССР халкъа боахама Совета председатела, депутата В. Э. Дымшицеи СССР финансий министра депутата В. Ф. Гарбузовеи яьча докладех къамаьлаш дир депутаташа: **В. И. Исаева** (Ленинград), **Ш. К. Коспанова** (Казахски ССР), **Г. М. Дубина** (Московски область), **Г. И. Чоговадзе** (Грузински ССР), **А. Кахарова** (Таджикски ССР), СССР Министрий Совета чурча газови промышленноста Керттерча управлене начальника **А. К. Кортунова, П. А. Кульвеца** (Литовски ССР), **Д. Х. Рашкулева** (Молдавски ССР), **К. Г. Каракеева** (Киргизски ССР), **А. Т. Веймера** (Эстонски ССР), **В. К. Клименко** (Украински ССР), **В. М. Кавуна** (Украински ССР).

Къамий Совета заседане пренеех къамаьлаш дир депутаташа: **Любовь Ли** (Узбекски ССР), **Е. Н. Малинина** (Белорусски ССР), **А. И. Чиковане** (Грузински ССР), **Э. Н. Алиханова** (Азербайджански ССР), **В. П. Рубена** (Латвийски ССР), СССР Форда Флота министра **В. Г. Бакаева, Е. Т. Асцатряна** (Армянски ССР), **А. Ф. Диордицас** (Молдавски ССР), ВЦСПС секретара **А. А. Булгакова, Б. Мамбетова** (Киргизски ССР), **Э. Г. Тынуриста** (Эстонски ССР).

Палатий сайрийнарча заседане дІахо пренеш хилар. **Союза Совете** къамаьлаш дир депутаташа: **А. Д. Даниялова** (Дагестански АССР), **А. П. Бочкарева** (Саратовски область), **А. А. Аннашева** (Туркменски ССР), **А. Г. Дмитрина** (Коми АССР), **С. В. Разгуляева** (Узбекски ССР), **Б. Н. Дворецке** (Казахски ССР), **Б. З. Щербинас** (Тюменски область).

Къамий Совете пренешка дакъа лаьцар депутаташа: СССР транспортни гІишлоний министра **Е. Ф. Кожевникова, Л. Ю. Диржинскайте - Пилюшенкос** (Литовски ССР), **А. А. Абдразякова** (Татарски АССР, **И. И. Сенькина** (Карельски АССР), СССР лакхехьарчеи юкъерча специальнии образоване министра **В. П. Елютина, Н. А. Богданова** (Удмуртски АССР).

10 декабре Кремле хьайийлар ялхазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси.

Сурта тІа: цхьана кхийтта яьча Къамий Советеи Союза Советеи заседане президиуме. Трибуне — СССР Министрий Совета Председатела заместитель, СССР халкъа боахама Совета председатель В. Э. Дымшиц.

В. Соболевеи Н. Ситниковеи сурт.

ТАСС фотохроника.

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЯРА НОВКЪА БАЬККХА КЕРДА БОККХА ГІА

Новкъоста В. Э. Дымшица доклад

ЯлхазлагІа хержача СССР Лакхехьарча Совета шоллагІа сесси, аьлар нов. В. Э. Дымшица, гулъеннай лоархІамерча исторически рубеже, партийни, паччахьалкхен, боахама хьабара керттера проблемаш йийца КПСС ЦК ноябрьски Пленум чакхъяьнна дукха ха йоацача хана.

Ткъо ди даьлча чакхдоал семилетка диъ шу. Цу шерий итогашка вІашагІтеха да советски халкъа турпала къахьегаме сийлахь карагІдаьннараш, Коммунистически партеи цун ленински Центральни Комитетеи политика котъялар.

КПСС XXII съезд хинначул тІехьагІа дІадаха шу, советски халкъа цІаккха ца хиннача тайпара творчески хьинар айденна, къахьегаме массови турпалал гойташ хилара тарра исторе чугІоргда. Тахан хІара советски сага доккхал деш ала йиш я, съезде тІаийца коммунизм хьалъяра ленински программа берригача советски наьха хьинарца кхоачашъеш я, аьнна.

Семилетни планах, хоамбир докладчика, 1959—1962 шерашка промышленни продукце боарам 39 процент лакхбала безаш бар. Фактически из лакхбеннаб 45 процент. Цу хана чухь семилетка заданел совгІа 28 миллиард сома маьха продукци арахийцай. Планал совгІа мехкага кхоачаргда дукха чон, болат, мехкдаьтта, юртбоахама машинаш, кІадаш, кога гІирс, кхыйола а продукци.

Семилетка диъ шера болх бе йолаялийтай 3700 совгІа керда йоккха паччахьалкхен промышленни предприяти, тІом хилалехьа хьалхарча пятилеткашка мел яьчул дукхагІа производственни мощносташ хьалъяьй. Халкъа боахама дерригача доакъошка дІаяхийта капитальни вложенеш 107 миллиард сом хилар — лийрхІачул 6 миллиард дукхагІа.

Семилетни план толамца кхоачашъяра боккха лоархІам болаш да халкъа боахама кулгалдар тоадара хьакъехьа парте тІаийца гІулакхаш. Центральни Комитета инициативах промышленноста, гІишлошъяра, юртбоахама кулгалдараи доалдараи майра, кІоаргга революционни хувцамаш чакхдаьхад. ЦІенхаштта кагъяьй Сталина культ личность йолча хана хьахинна доалдара ведомственно-бюрократически методаш. Культ личность дІаяккхаро, партийнии паччахьалкхенни строительства ленински нормаш юхаметтаоттаяро партеи мехкеи творчески обстановка йир, миллионаш болча наьха хьинари инициативеи лакхйир.

Экономически административни районашка совнархозаш хьаяри чІоагІъяри, колхозносовхозий производственни упрабленеш хьаяр, моттигерча Советийи союзни республикайи бокъонаш шеръяр — из дерригa а халкъа боахама деш дола доал, боахам хьабара демократически централизма ленински принципаш чІоагІъяреи дегІайоалаяреи ларда тІа эрга а доаккхаш Центральни Комитета кІоаргга уйла яь лаьца нийса никъ ба.

Еррига хьайийцача вай промышленноста дика болх бу, белгалдаьккхар нов. Дымшица. Цхьабакъда, электроэнерги, газ, синтетически хьоасаш, пластически массаш, машиностроительни продукце дуккха тайпаши наха эша цхьадола товараши арахецилга семилетка заданел тІехьадусаш да.

Ши кІира хьалха хиннача вай парте Центральни Комитета Пленума дийцар, СССР экономика дегІаяреи халкъа боахама партийни кулгалдареи дешаш. Пленуме новкъоста Н. С. Хрущева яьча доклада тІа халкъа боахам экономически дегІабараи, коммунизма материально-технически база хьалъяраи кІоаргга, массе оагІонгахьара анализ яьй. Доклада тІа Ленина санна кхетамца хьахьекхад вай социалистически система чІоаггІа толашагІа хилар, вай мехка йолаш йола дагаръяь варгвоаца резерваш гучаяьхай, белгалдаьхад дІахо а экономика махулла пайданегІа хургйолча тайпара дегІаахари шерра коммунизм хьалъеш латтача хьалашка халкъа боахама доал дара организационни методаши формаши эргаяьха тоаяра наькъаш.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума планови органий балха критика а яь, белгалдаьккхар, халкъа боахама торонехи ресурсехи махулла хьаькъалцеи кхомбеши пайда эцаргболча тайпара а эггара хьалха дукхагІа перспективнегІа капитализмацарча экономически яхье ха совъяккха йиш хулийтаргйола доакъош а увттадеш планировани вІаштІехьа ца яьккхача яргйоацилга.

Ленински творчески хьинарца чакхъяьннача КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш цхьанне санна къоабалъяь тІаийцай дерригача советски халкъо, хІаьта из керда къахьегама толамаш дахара оарцагІдоах цар.

1962-ча шера мехка экономика дегІайоалаяра советски халкъа керда толамаш даьха хилар белгалдаьккхар докладчика. Планага диллача валови продукци тІакхетар 8,1 процентага кхаччалца лакхдала дезаш дар, хІаьта фактически 9 процентал совгІа хилар. Хьа а даь карадерзадаьд лакхара къахьегама овсарле йолча кердача машиний, механизмай, аппаратий, приборий дуккха тайпаш, балха юкъейихьай толашагІйола технологически процессаш, лакхбеннаб автоматизацеи механизацеи боарам. Цунца цхьана вай промышленноста кІезига арахецац къаенна оборудовани, кІезига хилац производствана керда техникеи прогрессивнегІа йола технологии юкъехьолга тІехьадувлаш, кхоачамболлаш терко яц продукце дикал лакхъяра.

Парте Центральни Комитетои правительстваи Іалаьмате чІоагІа терко ю юртбоахам дегІабоалабара, юртбоахама продукташ дукхагІа яхара. Мехка цхьайолча районашка во халаьтта яле а, юртбоахама продукташ совъяхара цІенхаштта толамаш даьхад укх шера. 1953-ча шера 5 миллиард пунт мара ца даьккхача 9 миллиард пунт ялат даьккхад. Уж толамаш—целинни лаьтташ карадерзадара, дІадувча лаьттай структура дукхагІа хьажкІаш а ювш эргаяккхара тІаерзаяьча вай парте Центральни Комитета нийсача политиках хьахиннар да.

Укх шера, белгалдаьккхар докладчика, промышленносте, юртбоахаме, транспорте керда производственни мощносташ тІатохара йоккха программа чакхйоаккхаш латт. Паччахьалкхен планах халкъа боахамага дохийтаргда 30,5 миллиард сом хиллал дола капиталовложенеш (соахкарчул 8,5 процент дукхагІа). Соахкарчул 20 процент дукхагІа основной фондаш юкъехьоргья. ХІаьта а дуккхача доакъошка планах болх байта йолаяла езача производственни мощностий заданеш кхоачашъяц.

Чакхдоалаш латта шу советски халкъа материальнии культурнии вахара боарам кхы дІахо а лакхбаларца белгалдаьлар. Боккхача боарамах хьадеш латт нах чубаха, коммунальни, культурно-бытовой, школьни гІирсаш. 1962-ча шера бахача нахага кхоачаргда 82 миллион квадратни метр цІенош.

Семилетка диълагІа шу даьхен Іилмеи халкъа боахама дерригача доакъой технически прогресси кхы дІахо а дегІаахара шу хилар. Хьалха латтача Советски Іилма карагІдаьннараш къаьгга хьагойтар советски космонавташа А. Николаевеи П. Поповичеи «Восток-3», «Восток-4» яхача космически кемашца исторе шийна нийса кхы йоаца групповой полет яро.

Вайна карагІдаьннараш Іалаьмате доккхий да. Цхьабакъда вайна, парте махьеххара, го еза хІанз а тІехь пайда ца эцаш йола йоккхий резерваши торонаши. Кхы дІахо а экономика дегІайоалаяра боккха лоархІам болаш да зехьа хІама доадар цІенхаштта дІадоаккхилга, хьалха латта опыт шерра йоаржаяр.

наха чуІеи культурно-бытовойи цІенош дукхагІа хьалдара.

Плана тІа белгалдаьхад вай паччахьалкхен оборона низ дІахо а чІоагІбара де дезараш.

ВорхІ шера йолча планах делаьрхІачул дукхагІа хІамаш делаьрхІад **промышленноста даькъе** 1963 шера.

Семилетка заданел 7 миллиард гаргга сом дукхагІа хургба промышленни продукце боарам. ХІаьта ерригаргья ворхІ шера йолча планах лаьрхІачул 35 миллиард сом дукхагІа промышленни продукци.

Пхе шера болх бе йолаялийтача промышленноста керттерча фондий даькъо дІалоац 50 гаргга процент. ДІахо къахьегама овсарле лакхъяра Іалаьмате дика аьттонаш хулийтаргда цу гІулакхо.

Укх шера лакхлу химически промышленноста деррига доакъош дегІадахкара темпаш. Цу даькъага дІайохийташ йола капиталовложенеш дукха ца эшшаш 1,7 миллиард сом хургья — уж 1962 шерарчарел дуккха дукхагІа я. 17 процент лакхлу еррига химически продукци хьаяр. ЛоархІамболлаш лакхлу пластически массаш, синтетически кІувнаш, синтетически хьоаса, каучук арахецар.

Цхьабакъда, белгалдоаккх докладчика, химически промышленность дегІаяра масштабашта дизза кхоачашде могаргдац вай мехка халкъа боахамеи наьхеи дегІаухаш дола хьашташ. Гарггарча хана халкъа боахама дерригача доакъошта химизаци елга Іалашдареи синтетически материалаши царех хьаю изделеши арахецара боарама дунен тІа хьалхара моттиг лацареи духьа хІанз вІаштІехьдоахаш да Іилма-тохкамеи проектно - конструкторскии балхаш дІахо сихха дегІадахкара а, керда химически предприятеш хьалъяра а, болх беш яраш шеръяра а де деза гІулакхаш.

Лакхлургда Іаьржеи бос болеи металлаш хьадар. 59 миллион тоннал дукхагІа хургда 1963 шера чон лоаладар, хІаьта болат — 80 миллион тонн. Боккха теркам тІабохийт металлурге технически боарам дІахо лакхбара. Масала, доменнии болат лоаладечеи производстве кислородах пайда эцар.

ЛоархІамболлаш дегІайоагІаргья энергетика. Цхьан шера болх бе йолаялийта хила еза пхийтта Днепрогэса, е Ленина цІерахча Волжски ГЭС санна

(ДІахододар 6-ча оагІо тІа.)

Советски мехка экономика дІахо дегІаяр

СССР Министрий Совето, аьлар нов. В. Э. Дымшица, Лакхехьара Совет хьажийта хьачу лу халкъа боахам дегІабара 1963 шерара — семилетка пхелагІча шера плана проект. Из план оттаяьй КПСС XXII съездо тІаийцача Программага а КПСС ЦК (1962 шера) мартовскии ноябрьскии Пленумий решенешка а хьежжа.

1963 шерарча плана тІа къаьстта теркам тІабохийт:

сихха дегІайоагІача химически промышленноста, радиоэлектроника, электроэнергетика чотах общественни производства структура дІахо тоаяра;

дукхагІа хІамаш хьаеш а дикагІа а йола машинаши оборудовании хьаяра;

юрта боахама материально-технически база дІахо чІоагІъяра а, хІаьта цун ларда тІа юрта боахама продукташ яхари ийяри лакхдара а;

производственни мощносташ болх бе йолаялийтар сихдара, йолайолийташ йолча объекташка средствашта концентраци яра, капиталовложенех дикагІа пайда эцара;

наха эшаш дола товараш хьадар дІахо лакхдара, цар качество тоаяра, розничии торговли дегІайоалаяра;

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА
V-гIа ПЛЕНУМ

КПСС ЦК НОЯБРЬСКИ ПЛЕНУМА ИТОГАШИ

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара А. С. Трофимова доклад

ХьалхагIа хоам баьчча тайпара, 8 декабре КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Пленум хилар КПСС ЦК ноябрьски Пленума итогехи республика партийни организаце декхарехи парте обкома хьалхарча секретара нов. А. С. Трофимова доклад а еш.

Нов. А. С. Трофимова ше доклад еш дийцар коммунизм хьалъеча вай мехко даьха толамаш, белгалдаьккхар, хIанз, коммунизма материально-технически база хьаеча хана, производства доал дареи къахьегам вIаштIехьбаккхареи ленински принципаш практически кхоачашъяр вай общественни вахара эггара кертегIара, овлангара, саготагIа дола дош хилар.

Хадданза эргадоахаш тоаду парте халкъа боахама деш дола кулгал. Промышленностаи гIишлош яраи деш дола доал тоадара парте хьалхагIа чакхдаьхача гIулакхаша тоъал дика пайда белар берригача мехка санна, иштта вай республикана а. Тешавеш йола факташ йоалаю нов. Трофимова. Семилетка диъ шера Нохч-ГIалгIайчен промышленни производства боарам 55 процент лакхбеннаб. Мехкдаьтта даккхара боарам семилетка тIеххьарча шера оттаьча заданел а лакхбаьб укх шера мехкдаьттахоша. Дикка боккха болх баьб мехкдаьтта газах пайда эцара ларда тIа сихъяь химически промышленность дегIайоалаяра. Диъ шера чухь хьалъяь а яьккха болх бе йолаялийтай 16 йоккха предприяти. Керда промышленни районаш еш латт Гудермесе, МагIалбике, Наьсаре, Аргун яхача поселке. ЧуIе наха дIаденнад 395 эзар квадратни метр чуIе моттиг йолаш дола цIенош, хьалъяьй 27600 дешархочоа деша моттиг йола массехк школа, кхы тIа хьалъяьй больницаш, берий бешамаши яслеши.

ДIахо нов. Трофимова дувц промышленноста, гIишлош яра, транспорта балха юкъера кхоачамбоацараш, уж дIадоахаргдола наькъаш, кхоачашде дезаш дола декхараш.

ХIанз берригa низ тIабахийта безаш дола керттердар — из хадданза а сихха а къахьегама овсарле лакхъяр, хIана аьлча из да коммунизм хьалъяра эггара лоархIамегIара дар. ХIаьта а, республике геттара дукха промышленни предприятеш я къахьегама овсарле лакхъяра долча кхоачамех бизза пайда ца эцаш. Цул а вогIа да укх шера итт бетта къахьегама овсарле лакхъяра йола задани 32 предприяте кхоачаш ца яр а, хIаьта 29 предприятера къахьегама овсарле соахка хиннача боарамал а лохагIа хилар а.

Дуккхача предприятешка хIанз эсала юкъекхувл механизацеи автоматизацеи средстваш, бизза пайда эцац дIаоттаяьча оборудованех. Оборудованех пайда эцара коэффициент я заводашка: «Красный молоте» — 1,6, «Трансмаше» — 1,7, ГАРО —1,2. «Электроприбор» яхача заводерча 73 металл тедача станокахи прессахи 26-не мара болх бац, из а бац цхьан сменах мара. Уж тайпа гIулакхаш да «Пищемаши» «Электроинструменти» яхача заводашка а.

Оборудованех пайда эцара балхаш вIаштIехьдахара юкъерча кхоачамбоацараша цун материальни запасаш совъяларга а кхоачамаш лоацаденнача латтарга а кхоачадаьд, хIаьта цу гIулакхо доккха зе ду пачхьалкхенна. Цхьаццаболча министерствай, управленей, предприятей кулгалхоша чIоаггIа телхаю паччахьалкхен дисциплина, капитальни гIишлошта лаьрхIа шоашта хьожадаьча ахчал совнагIа мах а ухийташ Iалашъю оборудовани, технически документаци оттаяра ханащца дийза хилийтац гIишлошта эша оборудовани ехаш дола заказаш, гIишлой-монтажни балхаш планаши графикаши кхоачашъяра динза дардгдоацар дац. Планал совгIа запасаш а дIаоттаянза йола оборудовани а къаьстта дукха Iайнай мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста управлене, (нов. Пальчиков) хьу чакхйоахача промышленноста (нов. Герасимов), энергоуправлене (нов. Гихачев), моттигерча промышленностеи промпродтоварийи министерствай предприятешка.

Бурув детта балхаш тIехьадисара бахьанаш дувц нов. Трофимова. 10 бетта йола бурув тохара задани 78 процент мара кхоачашъяьяц. Цун бахьан да авареш яр. 100 совгIа авари хиннай укх шера, хIаьта уж дIаяхарга календарни ханах 70 эзар сахьат совгIа ха яхай. ДукхагIча хьале авареш хул къахьегамеи технологически дисциплина телхаярах, бурув деттарий говзал кхоачамболаш ца хиларах, тIадилла гIулакх бехктокхаме ца хеташ леладарах.

Каст-каста гоаду вайцига керда техника, прогрессивни технологи, хьалха латта опыт кийчъелга, къаьстта а уж производствана юкъехухьилга. Масала, мехкдаьтта доахачеи газовии промышленноста управлене практически кIезига хIама даьд ГрозНИИ Iилман болхлоша еннача предложенех дарегIа йола тампонажни шлака-гIомара цемент хьаелга вIаштIехьдаккхара. Прогрессивни технологи, хьалха латта опыт, керда техника кхоачамболлаш юкъе ца кхахьар — капитальни гIишлош хьалъелга хадданза тIехьа лоаттадеча керттерча бахьанех цаI. Подрядни балхаш кхоачашдара план 70—75 процента боараме латт.

Промышленностерча технически прогресса хьакъехьа ше дувцаш, нов. Трофимова къаьстта уйла тIаяхийтар производствана специализаци яра, моттигерча Советий промышленноста цхьайола предприятеш совнархоза промышленностаца вIашагIтохар гIойленагIа хилара дош оттадир. Лер тIа лархIа йиш йолаш дац, масала, телат-тIоарска хьаду № 1 йола химически завод республика Министрий Совета кара хилар а хIаьта цу телатах-тIоарских пайда эцаш йола кога гIирсий фабрика совнархоза кара хилар а. Цу тайпарча система предприятешта юкъерча гIулакхашта хьовзам белга мара кхы деш хIама дац, из дIаяккха еза.

Аьшкабетонни хIамаши конструкцеши хьаеш йола Грознера 7 завод гIишлош еча пхе организаце кара я. Цу массане а арахецараш цхьа тайпа а, цхьабакъда, продукце цхьа единица хьаярга дIабодача маьхага, къахьегамга, цун дикалга диллача йоккха юкъ юкъе йолаш а йола конструкцеш я. Цхьанахьара кулгалдергдолаш вIашагIтоханза яргъяц аьшкабетонни хIамаши конструкцеши хьаеш йола еррига заводаш, хьу чакхйоаха цехаш, асфальто-бетонни заводаш, карьераш, кIир йоаха заводаш, кхыйола промстройматериалий предприятеш.

Халкъа боахама доккха зе ду кадраш хувцалуш хиларои балха ха зехьа йоаеш хиларои.

КПСС ЦК Пленумо къаьстта чIоагIа уйла тIаяхийтар продукце дикала. Цига гучадаьха кхоачамбоацараш вай республика дуккхача предприятешка а долаш лархIа мегаргдолаш да. Масала, Грозненски фабрика хьабаьча кога гIирса 144 эзар парага хьежачул тIехьагIа 7 эзар пар гаргга бола кога гIирс брак дIаяккха аьнна юхабахьийтаб Рособувторго укх шера ворхI бетта. Кога гIирс во барах дода дукха ахча текх фабрико (директор нов. Штейнберг), цхьабакъда, хала хет предприяте кулгалхой кисара из ца текхаш.

Дика йоаца продукци арахец барзкъаш тегача № 1 йолча фабрико (директор нов. Карпенко), головной шурий комбинато (директор нов. Кузнецов), макаронни фабрико (директор нов. Кац), кондитерски фабрико (директор нов. Висаитов). Брак ерашта лаьрхIа материальнии моральнии бехк бе беза, хIаьта дика продукци арахецилга, советски марка сий лакхалоаттаделга Iалашде хьинар доацаш бола гIайгIа-кулгалхой, новкъоста Н. С. Хрущева яьххача тайпара, топа тата хаззал гарга бахкийта мегаргбац предприятешта кулгалдара.

ЦК Пленуме гучадаьхар планированера цIенхаштта кхоачамбоацараш. Вайцига а цу тайппара холуш да уж кхоачамбоацараш, къаьстта доккхий да уж химически промышленносте.

Промышленноста балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш хилара, долаш долча производства кхоачамех кхоачамболаш пайда ца эцара бахьан да, эггара хьалха, хьалхагIа лелаяьча, шоай хана дика пайда баьнна йолча боахама кулгалдара организационни формаша хIанз кхы дIахо йиш хилийтац промышленностеи юрта боахамеи дерригача доакъошта планах а хаьдда а доал де, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара ханнахьа де доагIар де, боахама кулгалдеча компанейщина хулийт, новкъарле ю партийни кадраш балха тIа нийса дIатаръяра, цар кхетамахи опытахи пайда дикагIа эцара.

Цу кхоачамбоацараштa кIалхардовлара, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенешка хьежжа, промышленностаи гIишлош яраи кулгалдергдола обкома бюро е еза.

Республика юрта боахамера хьал дашха ше волалуш, нов. Трофимова белгалдаьккхар, территориальни производственни управленеш вIашагIа а йохкаш, цунца юртбоахама производствана доал дара толашагIа йола форма а лохаш КПСС ЦК мартовски Пленум хинначул тIехьагIа дуккха керда техника колхозашкеи совхозашкеи кхачар, цар шоай экономика чIоагIъяр, шоай балха тIехь царна цхьадола дика хIамаш карагIдалар. Колхозашкеи совхозашкеи доаккха ялат укх шера 25,5 миллион пунтага дIакхоачадаьд 1953 шера 9,9 миллион пунт мара ца хиннача; 9,3 эзар тонн мара ца хиннача, 13,4 эзар тоннага кхоачаш доаккхаргда дулх, шура — 25,2 эзар тонн мара ца хиннача, 69,6 эзар тоннага кхоачаш. Соахкарчул дукхагIа яьхай лаьттанцареи хьайбашкареи йоаха продукташ.

Ялат кийчдара план кхоачашъяьй республико. Из котало яккхарах КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советои дIайха моаршал дайтар Нохч-ГIалгIай АССР юрта боахама къахьегамхошка. юртбоахама производства дерригa доакъош дIахо айдеча керда толамаш дахар лайра. Из моаршал дайтаро керда низ чубоссабир юрташкарча къахьегамхошта, парте Центральни Комитетаи Советски правительстванеи дош делар цар ахархочун сий лакха лоаттаде а вай мехка коммунизм хьалъяра гIулакха юкъе дахьа доаггIаш дола дакъа дахьа а.

КПСС ЦК ноябрьски Пленуме ше доклад еш, новкъоста Н. С. Хрущева белгалдаьккхар, хьалий нийса мах банза, экономике хулаш дола цIенхаштара кхоачамбоацараш гуш хиланза дарг ца хилар. Масала, нагахьа санна вай дIакхаьчача боарам тIа тахан сецача, кхоана йоккхий халонаш духьал Iотталургйолаш, селлара дукха эш вайна ялат. Цудухьа, ялат дукхагIа даккхараи кийчдараи лаьца чIоагIа никъ чакхбаккха беза. Нохч-ГIалгIайчено шийгара доагIа дакъа лаца деза — ерригача республике гIолла 9 миллион пунтал кIезигагIа доацаш ялат кийчде.

Кхы тIа доаккхаш дола ялат сен чотах даккха йиш я колхозашкеи совхозашкеи?

Эггара хьалха, хьувкъам лакхбареи лаьттах пайда дикагIа эцареи чотах. Белгалдоаккхаш хоза хет, укх шера гурахьа дIадийна ялаташ толашагIа йолча агротехнически ханашка, урагIа-пхорагIеи готтача мугIарчехи дIадийна хилар. БIаьстан юхье еррига культураш зяба тIа дIае йиш я.

Ялат дукхагIа даккхара декхар кхоачашдеш, юрта боахама специалистий уйла тIаяхийтанза яргъяц юрта боахама кхыча лоархIамерча дешашта а. Вай дукхагIа яккха еза шекара свекла, генаргаш, хьайбай продукташ, шеръе еза комсий бешамаш, хIаьта лоаман районашка — сомий бешамаш.

Юртбоахама производства мелагIа дола дакъа да республика хьайбай боахам. Лаьттан 100 гектара лоархIаш геттара кIезига да вай доахан, цудухьа кIезига тел вай паччахьалкхенна дулхи шуреи. Хьайбай боахами цун продуктивности дегIайоалаяра темпаш геттара лоха я. Цхьадолча боахамаша шоаш йоаккха шура кIезигьяьй. Доакъараш кходу яхача бахьанах а доахан леладара толашагIа йолча методий хам ца барах а колхозийи совхозийи дуккхача кулгалхоша телхаю детта доахан лерттIа кхоабилга вIаштIехьдаккхара хьакъехьа республика партийни, советски органаша тела указанеш, хIаьта юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерство, территориальни управленеш, уж указанеш кхоачашъелга хьадеха дезача метте, доал доацаш моттигаш йоллашехьа а садетташ ягIа.

КIезига деб доахан, детта доахан дукха довш а Iаьхара дусаш а хилар бахьан долаш.

Республика юрта боахамера цIенхаштта кхоачамбоацар да продукци яккхарга дIабода мах лакха хилар, совхозаша беча балхах зе мара, пайда ца хилар. Из да къахьегам во вIаштIехьбаккхарах, Iилманнеи хьалха латтача опытаи карагIдаьннараш юкъе ца кхахьарах, доал ца дарах хьахур. Укх шера 9 бетта совхозашка цхьа центнер шура яккхарга соахкарчул 18 процент дукхагIа къахьегам бахаб.

ХIаьта вай воай ма бий хьокхам эца а Iомадала а мегаргдола нах.

Хьаэцаргья вай Грозненски шурий совхоза 2-ча отделене шурий-товарни ферма. Ферме 210 етт кортамукъа лелабеш ба, цига болх беш я «Елочка» яха доахан детта установка, цу доаханна гIулакх деш еррига а ши доярка мара яц, къаьнарча методех доахан леладеча хана болх беш 9 хиннача метте. Ерригача ферме юкъера лаьрхIача цхьа центнер шура яккхарга баха мах 9 соми 70 кепиги хилар, совхозе юкъера лаьрхIача — 13 соми 71 кепиги, хIаьта ерригача республике юкъера лаьрхIача — 16 соми 91 кепиги. Цу совхоза свинараша М. И. Шаруновеи И. К. Андрееввеи 10 бетта йорста а яь, паччахьалкхенна дIаеннай 4541 центнер дозал долаш йола 4597 хьакха. Цхьа центнер дулх тIакхетийтарга баха мах 46 соми 53 кепиги ба, хIаьта республике юкъера лаьрхIача — 94 соми 84 кепиги.

«Шелковский» яхача совхоза жаIуй бригада бригадиро 1962 шера хIара 100 жийна тIехьа 141,1 Iаьхар а кхебаьб, хIара устагIанна тIера 6,8 килограмм тха а даьккхад. Центнер тха даккхарга дахад 120 соми 52 кепиги, е ерригача совхозе доаккхача тхан центнерга юкъера лаьрхIача дахачул 20 сом чухнахьа.

Нов. Трофимова Iодеш берригача жаIушка дIакхачийта езаш йола опыт йолаш волча Эсмухамбетов Наурдега новкъоста Н. С. Хрущева дахьийта моаршал.

«Ермоловский» совхоза шерра габарит йолча птичнике 6670 котама гIулакх деш ши саг ва. Къахьегама еррига процессаш, фуаш хьагулдар а тIехьа, механизаци яь я укхаза. ХIара яхкача котамагара гулдаьд 117 фуъ. ХIара итт фуага 42 кепиг дахад, хIаьта республика совхозашка юкъера лаьрхIача — 79 кепиг.

Юрта боахам дIахо дегIаахара IаткъашДа планироване боарам лоха хилар. Юрта районий экономика комплексно дегIаахара йола перспективни планаш оттаелга Iалашдаьдац республика Госплана а юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерства а. Юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи планаш районашта оттаеча хана дукхача хьале заданеш белгалъю Iалама хьалий, къахьегама кхоачамий, механизаци яра боарама хьисап деш долча экономически лоархIамий ларда тIа ца а еш, дIадахача боахама шера яьккхача продукце боармгеи юкъера лаьрхIача совнагIа тIакхийттача процентагеи хьежжа. ЛоархIам иштта бар бахьан долаш, дикагIа болх беш йолча районашта заданеш кхы а дукхагIа тел, хIаьта тIехьаюсараштa — кIезигагIа. Иштта, бокъо йоацаш юртбоахама производства торонаш кIезигагIа лаьрхIай Наьсарен, Первомайски, Советски, Ведана районашта а МагIалбика зона а.

Уж а кхыдола а республика юрта боахам дегIабоалабара а лаьттанцареи хьайбашкареи йоала продукташ дукхагIа яхара долча кхоачамех пайда эцара а юкъе цIенхаштара кхоачамбоацараш хилара маIан да, эггара хьалха, совхозно-колхозни производствана хаьдда деш партийни кулгал ца хилар. Цудухьа, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенешка хьежжа а юртбоахама производствана деча партийни кулгала боарам лакхбара а республике вIашагIйолланза ялац юрта боахама кулгалдергдола парте обкома бюро, производственни принципах эргадаккханза далац из кулгал.

Партийни органий хIанзарча структура кхоачамбоацараш а республика промышленноста, гIишлош яра, юрта боахама деш дола партийни кулгал эргадаккхара наькъаш а ше дувцаш, нов. Трофимова лаьрххIа баьшхар город МагIалбика партийни комитета болх. 11 миллион сома маьха хIана яц аьнна я города промышленносто хIара шера йоаккха валови продукци. Республике доаккхача мехкдаьттах 41,5 процент МагIалбика даькъа кхоач. Цига дуккханахьа бурув тохаш а гIишлош хьалъеш а латт. ХIаьта а, городской партийни организаце, горкома секретарашеи кхыча болхлошеи кулгал во ду промышленни производствана, из гIулакх Iаткъанза далац предприятей балха. Шоашта хьалхашка оттадаьча декхарех лоархIаяц тохкама кIоарга бурув деттача цхьоалагIчеи шоллагIчеи конторай коллективаш. ЦIаккха кхоачашъяц цар планови заданеш. Итт бетта йола бурув тохара план цхьоалагIча конторо 74 процент кхоачашъяьй, шоллагIчо — 73 процент. Цу конторашка лохача боараме я къахьегамеи технологически дисциплина. Йоккха авари 17 яьй укх шера, хIаьта уж дIайоахаш дайнад пайда лургболча балха ханах 20 эзар совгIа сахьат. Бизза пайда эцац мехкдаьтта промыслашкарча торонехи кхоачамехи.

Дуккхача даькъе уж гIалаташ хилара бахьан да промышленни предприятей болх кIоаргга ца зувча КПСС горкома организаторски болх эсала хилар.

Промышленностаи юрта боахамаи плана боарамагIа, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIадерзадаь деш кулгал ца хиларо сенга кхоачаву ховргда Гудермесски районага хьежача а. Цкъа промышленностаи тIаккха юрта боахамаи оарцагIъяла езаш хул района парторганизаци. ХIаьта а, цу шинна а даькъе да цIенхаштта кхоачамбоацараш.

Партийни органий структурана ергйолча эргалоно лерхI вай партийни кадраех дикагIа пайда эца, балхаш тIа уж дикагIа дIанийсъе, боахама деш долча кулгала боарам лакхбе.

Партийни органаш лакхера яьнна лохе кхаччалца вIашагIйохкара кердача структурана ларде производственни принцип йиллай КПСС ЦК ноябрьски Пленумо, цо Iалашде доагIа халкъа боахама хьаддагIа партийни кулгалделга.

Цу тайпарча принципах оттаяь хила езаш я районни, городской, областной, республикански партийни органий структура а. Вахара, дешара, культура дешаш теркал ца деш партийни организацеш Iергья яхаш дац производственни принцип оттаяр. Керттерчоа — производства дешашта — уйла тIа а ерзаеш, партийни организацешка кхы а дикагIа йиш хургья производстваца айхха бувзам а болаш, организаторски а идеологически а болх хьадагIа лелабе.

ХIанз йолаш йолча края, областа даькъаца лоархIаш вIашагIйоллаягья, массанахьа а, края, областа шишша къаьсткъаьста партийни организаци. Цу партийни организацей хургья йоагI-йоагIача тайпара вIашагIъехка промышленни производствана кулгалдергдола парте краевой, областной комитет а юртбоахама производствана кулгалдергдола парте краевой, областной комитет а.

Кердача тайпара вIашагIйохк кхыйола партийни органаш а. Парте юртий райкомашта меттел хьаю йолаш йола юрта районаш вIашагIтохара ларда тIа вIашагIйохкаш йола производственни колхозно-совхозни управленей партийни комитеташ. Парте горкомаш йоацача керда вIашагIйохкаш йолча юртий производственни управленей территореш тIарча предприятейи гIишлоний партийни организацешта кулгалдара зональни (кустовой) промышленно-производственни партийни комитеташ йохкаргья.

МалагIча тайпара эргаяха лерхI партийни организацеш вай республике?

ХIанз республике 15 юрта район я. Царна меттел хьаю бархI территориальни производственни управлени: Грозненски, Наурски, Ножай-Юрта, Сунженски, Урус-Мартана, Шаьла, Шелковской, Пхьилекъонгий-Юрта. Лоаман хьалий лоархIам а беш, бахача наха гIулакх дикагIа дар духьа йита лаьрхIад Советскии Веданеи ши район а цар чу — партийни комитеташи районни къахьегамхой депутатий Советий исполкомаши. Производственни совхозно-колхозни управленей партийни комитеташа кулгалдергда совхозий, колхозий партийни организацешта, а, хIаьта иштта юртбоахама производстваца ювзаенна йолча культурно-сердалон, медицински организацешта, дешара заведенешта, кхыча организацешта а.

Производственни совхозно-колхозни управлене партийни комитета керте латтаргва партаркома секретарь. Цун ши заместитель хургва. Цу партийни комитеташка хилийта лерхI кхо отдел: организационни, идеологически, кхалнаха юкъе болх бара отдели инспекторий-парторганизаторий группа а. ГIойленагIа лаьрхIад организационнии идеологическии отделий заведующеш, парткома секретара заместителаш хилийтар.

Инспекторий-парторганизаторий группа колхозийи совхозийи партийни организацешка хьожаш хургья, цо царна новкъостал дергда керттера декхар кхоачашдара—юртбоахама продукташ дукхагIа яхара.

Промышленноста, гIишлош яра, транспорта, парте горкомаш йоацача керда вIашагIйохкача юртий производственни управленей территоре тIарча предприятей партийни организацешта хаьдда партийни кулгалделга Iалашдара вIашагIйолла йоах шиъ зональни (кустовой) промышленно-производственни партийни комитет — Гудермесскии Наьсарени.

Гудермесски (кустовой) промышленно-производственни партийни комитета чуйоагIаргья хIанзарча Гудермесскии Шаьлеи районий парторганизацеш.

Юртбоахама производственни управленей партийни комитеташ, промышленно-производственни комитеташ шоай берригача балха тIехь КПСС Устава городскойи районни партийни организацей йоаггIаш йолча положенешка хьежжа хьалхле лелаеш а парте хIанзарча райкомий, горкомий йолла бокъонаш йолаш а хила еза.

Моттигашка партийни комитетий структурана е лаьрхIача эргалоно дIадех парте обкома структура хувцилга а. Вай республике вIашагIйолл парте цхьа обком, хьаю ши бюро: цаI — промышленни производствана кулгалдеши шоллагIъяр — юртбоахама производствана кулгалдеши.

Промышленни производствана кулгалдеча бюрона чуйоагIаргья верригаш 22300 коммунист юкъе волаш йола промышленноста, гIишлоний, транспорта предприятей 609 юкхьанцара парторганизаци. КПСС ши горком (Грозненскии МагIалбикеи), шиъ зональни (кустовой) промышленно-производственни комитет (Гудермесскии Наьсарени).

Юртбоахама производствана кулгалдеча бюрона чуйоагIаргья 345 юкххьанцара парторганизаци, совхозно-колхозни производственни управленей бархI партком, лоаман районий ши райком, юртбоахама кулгалдеча бюро зона чуйоагIаш йолча министерствайи ведомствайи партийни комитет (райкома йолча бокъонех).

Шинна а бюрос цхьатаррарча бокъонех бу болх—автономно.

Ерригача республика лоархIам болаш дола дешаш къестадара КПСС обкома юкъара цхьа бюро ю, республикански советски органий кулгалхой цу юкъе а боалабеш.

Республике юс Лакхехьара Совет, цун Президиум, Министрий Совет. Производство дегIайоалаяра даькъе профсоюзни организацей лоархIам дукхагIа хилитар духьа областной профсоюзни совета ши бюро хилча бакъахьагIа да.

Цу тайпара эргалонаш яро, шеко йоацаш, тоадергда халкъа боахама деш дола кулгал, партийни организацешка йиш хулитаргья производства дерригa доакъош дIахо айдара дешаш тIайирзза чакхдаха, промышленносте санна, юрта боахаме а дIаьхийча кхоачамех пайда дикагIа эца.

Белгалдаккха дезаш да, партийни органий а, хIаьта иштта промышленностаи юрта боахамаи доал деча управлене органий а эггара толашагIа йолча структура хеттача тайпара пайда лург ца хилар, нагахьа санна производствана кулгалде хьинар, талант йолаш, экономика, шоаех тийша шоашта тIадилла гIулакх дика довзаш бола организатораш вай ца оттабойя. ХIаьта уж тайпа кадраш вай йолаш а я.

ХIанз партийни, советски, кхыйола органаш кадращца вIашагIйохка езаш бехктокхамера декхар латт вайна хьалхашка. Хозза хьожаш а кхетамца а хила деза болхлой гIулакхаш тIа дIанийсбеча а царех пайда дикагIа эцача а хана, цу доккхача а лоархIамерча а гIулакха тIехь гIалаташ ца дувлийта хьажа деза.

Вай парте кхоачашде аьнна белгалдаь гIулакхаш уж бале а кхы бале а болча наха ловча субъективни хIамаша хьалхадаьха а доацаш, политически экономически гIойленагIа хиларо, халкъа боахама парте деча кулгала ленински принципаш кхы а дукхагIа дегIайоалаянза ярг ца хиларо хьалхадаьха да.

* * *

Халкъа боахама деш дола партийни кулгал организационно кулгалдара хьакъехьарча дешага хьожача хана, — йоах дIахо нов. Трофимова, — КПСС ЦК Пленумо къаьстта уйла тIаяхийтар партийни, паччахьалкхен, общественни тIахьожам эргабоахаш тоабара. Из дош къоастадеча хана Центральни Комитето ларде лийцад Советски паччахьалкхе хьаяьча хьалхарча денношке а денз тIадилла гIулакх кхоачашдара тIахьожам оттабареи лакхера денз лохе кхаччалца тохкам бареи боккха лоархIам баь а тIахьожам вIашагIболлара принципаш массе оагIорахьара кийчъяь а волча, вай парти вIашагIъеллача Владимир Ильич Ленина хьехамаш.

Партийно-паччахьалкхен тIахьожам вIашагIболлара ленински принцип чIоаггIа толхаьяр Сталина. Советски Iаьдал даьннача хьалхарча шерашка вIашагIъелла тIахьожама система культ личность йолча хана нахах хаьда йола бюрократически тIахьожама аппарат а яь хийцаяр.

Укх тIеххьарча шерашка, къаьстта а XX-гIа съезд хинначул тIехьагIа, культ личностах юхедиса хIамаш дIадоахаш гIулакхаш дир парте, масала, тIахьожам чIоагIбареи тIадиллача гIулакха тохкам бареи даькъе а. Цхьабакъда, цIендаь дIадаьхадацар тIахьожам вIашагIболлара юкъера доккхий кхоачамбоацараш. Центре а моттигашка а партийнии паччахьалкхени наькъаца къаьстта тIахьожам лоаттабергбола тIахьожама центр яцар. Моттигерча партийни органаша эсала леладу моттигашкарча гIулакхашта тохкам белга, лерттIа тIахьожам лоаттабац парте яь решенеш кхоачашъяра, хIаьта партийни тIахьожам лоаттабергболаш йола къаьстта органаш яц. КПСС ЦК-ара партийни комитети паркомиссеши дукхагIча хьале моттигашка коммунистий персональни гIулакхашкеи заявленешкеи хьожаш я.

ХIанз а во болх бу паччахьалкхен тIахьожама органаша, кIезига бувзам лоаттабу вахарца, нахаца, тIахьожам керттерча даькъе штатни аппарата низащца лоаттабу, шерра общественность юкъе ца а озаш. Вайцига хIанз а очковтирательство, приписка, местничество, кхаъаш ийдар, хьурмат доацаш болх бар, пачхьалкхен материальни рузкъаш лечкъадар санна дола эхь дайна гIулакхаш дахаш хилара бахьанех цаI да тIахьожам эсала лоаттабар. Укх шера 9 бетта вай республика промышленни предприятешка колхозашка, совхозашка кIезига гучаяьхаяц 1962 шера план кхоачашъяра хьакъехьа увттаяьча отчеташка приписка яь моттигаш.

Социалистически рузкъа удадеш а лечкъадеш а уж селлара дукха моттигаш хилар паччахьалкхени общественнии доалахье лораяра гIулакх предприятей, учреждений, колхозий, совхозий кулгалхоша бехктокхаме ца хеташ леладар бахьан долаш да.

БерригачIа къахьегамхошта гоама долаш а уж эгIазбугаш а гIулакх да кхааш ийделга — къаьнарча замах юхедиса из эхь дайна гIулакх. Кхааш ийдечар дохкар-эцар ду халкъоший къахьегамца хьадаьча рузкъах. Кхааша паччахьалкхен фондаш хIалакъю, кхаэх гIулакхаш тIа ухийт, квартираш, цIенош догIа лаьтташ тел, кхыдараш.

Кхы хург а доацаш цIендаь дIадаккха деза вай кхааш ийделга, шоай зуламера гIулакхаш кхоачашде жуликийи кхааш ийдерийи йиш хургйоацаш йола общественни атмосфера оттае еза.

В. И. Ленин массаза а духьала хиннав шоаш парте членаш хиларах бокъонаш телхаерий гадахара. Цунца дувзаденна вIалла кхетадеш дац коммунисташ болча наха шоай карарча гIулакхех пайда а эцаш зуламаш деш хилча цхьайола партийни комитеташ садетташ хIана Iа, цул совгIа, цкъаза уж кIалхарбаха хIана гIерт, царна доал увтташ е либеральни решенеш еш хIана хьувз.

Шерра коммунистически общество хьалъеча хана боарам боаццаш чIоагIа лакхлу партийни, паччахьалкхен, общественни тIахьожама гIулакхаши лоархIами. Цунца дувзаденна КПСС ЦК ноябрьски Пленумо эргаяьккхай мехкара тIахьожама система, партийнии паччахьалкхени тIахьожам вIашагIтохара, дуккхача къахьегамхоша шерра дакъа лоацаш йола массаза а лоаттабеча цхьан тIахьожама система хьаяра хьакъехьара ленински хьехам ларде а билла.

Пленумо хьаяьй къаьстта йола партийно-паччахьалкхен тIахьожама орган — КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи партийно-паччахьалкхен тIахьожама Комитети цунга хьежжа йола моттигера органаши. Партийно-паччахьалкхен тIахьожама органий лоархIамегIара декхар да КПСС Программа кхоачашъеча партеи правительстваи директиваш кхоачашъярга хадданца хьожилга вIаштIехьдоаккхача, коммунистически строительствана деш дола кулгал дIахо эргадоахаш тоадеча, партийнии паччахьалкхени дисциплина а социалистически законность а хьаллоаттадеча партенеи паччахьалкхеннеи новкъостал дар.

Доклад чакхйоалаш, нов. Трофимова белгалдаьккхар, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенешка хьежжа областной партийни организаце боккха политически организаторскии болх бе безаш хилар.

ХIанз декхар сенах латт аьлча, из латт моттигашка партийни органаш вIашагIйохкара беш бола болх уйла а яь, цхьайолча районий хьалаш шоай тайпара хилара а, хIаьта иштта уж дале а кхы дале а дола халкъа боахама доакъош шо-шоай тайпара хилара а массе оагIорахьара лоархIам бара ларда тIа чакхбаккхарах. Партийни органашта керте латташ хила беза хьинар дола, талант йола болхлой, шоашта тIадилла гIулакх дика ховш бола организатораш. Уж тайпа нах вай болаш ба: дика сакхетам болаши идейни кхетам лакха болаши йола дуккха кадраш хьалкхеяьй парте балха массе тайпа доакъошта. Эшар хIама дац уж нийса хьахаржари балхаш тIа дIанийсъяри мара.

1962 шера декабрь бетта хургья кулгалде керда партийни органаш хоржаргйола производственни колхозно-совхозни управленей партийни организацей конференцеш а, хIаьта иштта промышленно-производственни партийни организацейи МагIалбика городской парторганизацеи конференцеш а. Уж хилале хьалхагIа шерра партийни организацешка, собранешка, къахьегамхой коллективашка ювцаргья ЦК Пленума итогаш. ЛоархIаме да, парте е лаьрхIача организационни эргалон керттера маIан, политически лоархIам хIара коммуниста, хIара советски саго кIоаргга кхетадар. Берригача къахьегамхошта шерра бовзийта беза КПСС ЦК Пленума Соцам, иштта йовзийта еза царна коммунизм хьалъярга бодача новкъа гIолла вай дIахьалхашкахьа дахара перспективаш шерра гучаяьха, халкъа боахама деш дола партийни кулгал эргадоаккхилга, промышленностаи гIишлош яраи деш дола боахама доал эргадаьккха тоаделга, мехка къаьстта партийно-паччахьалкхен цхьа тIахьожам оттабелга динза дардгдоацар хилара, политически экономически гIойленагIа хилара кIоарга а массе оагIорахьара а [illegible] елла йола новкъоста Н. [illegible] Хрущева Пленуме яь докл[illegible].

Вай декхар сенах латт аь[illegible]ча, из латт хьинаре къахьегара болхлой, колхозхой, инженерно-технически болхлой, республикера берригa къахьегамхой оарцагIбахарах, укх шерара халкъа боахама план тешшаме кхоачашъелга Iалашдарах, цунца 1963 шера керда коталонаш яхара чIоаггIа лард-йолларах, коммунизм хьалъяра новкъа гIолла боккха гIа баккхарах.

(Докладах йола пренеш 5-ча оагIо тIа).

КПСС ЦК НОЯБРЬСКИ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ—ВАХАРА ЮКЪЕ!

Кхетамца пайда эца юртбоахама техниках

ХIара шера толашагIа йола кердкерда техника тел вай республика юрта боахама. Советски паччахьалкхено шерра-шерра дукха ахча хьахец керда техника дегIайоалаяра а из юртбоахама производствана юкъеяхьара а.

— «Сельхозтехника» объединене болхлой декхарийла ба,—йоахар нов. Н. С. Хрущева КПСС ЦК ноябрьски Пленуме ше доклад еш,—техниках пайда дикагIа эцара, къахьегама овсарле дикка лакхъелга Iалашдеш йола керда машинаш производствана юкъекхахьара колхозаштеи совхозаштеи чIоаггIа новкъостал де».

Дуккхача юртбоахама машинаша болх мишта бу хьожаш тохкам баьб Нохч-ГIалгIайчен колхозашкеи совхозашкеи. Нагахьа санна 1961 шера республика боахамашка тохкамаш дара 7 тайпа юртбоахама техника кхаьчаяле, 1962 шера царга кхаьчай 21 марка, хIаьта кастта кхоачаргйолаш кхы а керда тайпа юртбоахама ши машин а я.

«Предгорный» яхача опорно-хьокхама боахаме, Шаьла района «Джалка» яхача совхозе, «Красноармейский» совхозе боахама мегаргйий хьожаш шекара свекла дIайийнача кхашка тохкам баьб ги нийса дIадувш йолча СКРН-12А яхача 3 сеялкана-культиватора. Боахамий механизаторашеи агрономашеи геттара дика лаьрхIар цар бу болх, хIаьта цунца цхьана СКРН-12А конструкцех доахка дуккха гIалаташ гуча a даьхар, из тоаяра дуккхача маьхера предложенеш а елар.

Конструкторашеи Iилмахошеи СКРН-12А дуккха арахеца йолаеча хана дIатIаэцаргья механизаторашa-практикаша яь замечанеш. СКРН-12А яха сеялка-культиватор а шекара свеклана гIулакх деча БСП-4 яха макхаш а юкъедоаладара чотах ээараш сомаш совгIа халкъа ахча кходаьд боахамо. Механизатораша дика могаю хIанз боахама балхаш тIа тохкам беш йола шоаш лела Т-16 яха шассеш.

Шоаш дика хилар хьахьекхар Таганрогски комбайнаш еча заводе хьаьяьча ЖКН-2,6 яхача жаткаша Сунженски района «Победа» яхачеи ЦIеча Эскара цIерахчен колхозашка а, «Назрановский» яхача совхозе а, кхычахьа а хьажкIаш чуэцача.

РСФСР Министрий Советерча «Россельхозтехника» объединене предложени елар 1962 шера готтача мугIарех дIайийнача хьажкIашта гIулакх деча КРН-4,2 яхача культиваторца маьхий хьисаперча дискашта тохкам бе аьнна. Цу тайпарча дискай 50 комплект елар вай республика колхозаштеи совхозаштеи.

Цхьабакъда, дуккхача боахамаша царех хьабоала пайда хIанз а тIехь техкабац. Из хиннад боахамий агрономашеи кхыча специалисташеи, вайна лоаллахарча республика (Кабардино-Балкаре) цу дискашца дика болх бу дуккха шераш доллашехьа а, кердеи прогрессивнии мел йола хIамаш балха юкъекхахьара гIулакх бехктокхаме ца хеташ леладар бахьан долаш.

Республикерча 22 совхозеи колхозеи тохкам беш хиннад «Октябрьски революце» цIерахча заводо хьадаь дайга хьоаналгIаш. Цхьабакъда, тохкам бича гучадаьннарех йола отчет яйтанзар Грозненски шурий (керттера инженер нов. Брозняков), «Надтеречный» яхача (керттера инженер нов. Чередниченко), «Красноармейский» яхача (керттера инженер нов. Лачков) совхозаша мара.

Боахамий керттерча инженерашеи кулгалхошеи кхетадацал-теш из гIулакх бе-башха ца хеташ шоаш хиларах доккха гIулакх дохаш хилар, хIана аьлча Грозненски шурий совхозо еннача отчето яхачох диткъа оагIош дола хьоаналгIаш стандартнничарел 6—8-зза чIоагIагIа да.

Брак йола продукци промышленносто арахецаш моттигаш а хул. ХIара механизатора сийлахьа гIулакх да хIара машинах доахка кхоачамбоацараш белгалдар, заводага а керда техника юкъекхахьара йолча управленега а уж дIахайтар.

Цхьабакъда, дуккха а вогIа да машин дика йоллашехьа а, дика кийчъяь йоллашехьа а, цунца бе болх боахаме дукха боллашехьа а, тайп-тайпарча бахьанех машино болх беш ца хилар.

«Мичуринец» яхача совхозе комсий бешамашка деча балхашта механизаци еча тохкамаш дайта аьнна машинаш яьхкар 1961 шера июль—август бетташка (комсий гаьнашта калибровка еш йола МК 34—3 яха машина, комсий гаьнаш тIайогIаш йола МП-7 яха а кхыйола а машинаш). Цхьабакъда, уж машинаш болх беш хиннаяц, вешта ший боацача балха тIа пайда эцаш хиннай цхьяраш. 1962 шера апрель бетта «Кердача машинаша болх мишта бора?» аьнна хьаттача цец-ама баьлар совхоза кулгалхой нн. Древецкий, хьалха керттера инженер хинна Николов, керттера агроном Якушин производственни тохкамаш дарга хьежаш 10 бутт совгIа ха йоаккхаш, запчастийи ядохимикатийи склада территоререча тайп-тайпарча моттигашка ядаш уж лакхехьа мел йийца машинаш корайнча. Цу тайпарча хьала тIа я УЗС-1а яха приспособлени «Победа» яхача совхозе а.

1962 шера республика кхашка духхьашха болх беш хилар горох чуэцаш йола Логовской опытни станце ПБ-2,1 яха приспособлении ЖБА-3,5 яха бобови жаткаши. Цар новкъосталца вIаштIехьдаьлар горох чуэцаш деча дерригача балхашта механизаци е. Керда трактор е юртбоахама машин болх бе йолаялийтале, бокъонца Iомае еза из цу тIа болх бергболча механизатора, хIаьта боахама керттера инженер хьажа веза из машин механизаторга дика йовзий.

Укх шера бIаьстан юхье III-ча плодоягодни совхозага кхаьчар цу марках йолча МТЗ-2, МТЗ-5, МТЗ-5 МС (ЛС) яхача тракторашта гарга геттара эргаяьккха йола МТЗ-50 ПЛ яха керда трактор. Трактора эксплуатаци яра инструкцега ца а хьожаш трактор балха еллар керттерча инженера нов. С. М. Давиденкос. Болх беча хана дага а доацаш трактариста гучадаьлар, массаза а МТЗ марках мел йолча тракторашта санна тIехьашкарча моста корпуса чу деттар нигрол а доацаш автол хилар. Из цо дIааьлар керттерча инженерага, хIаьта инженера распоряжени елар автол Iо а дахийте, нигрол чудотта, аьнна. Цу бахьанах балха юкъера яьлар торакторaш: «Красноармейский» яхача совхозе—2, «Дружба» яхача — 1, «Ингушский» — 2, «Ермоловский» — 1.

1963 шера боахама балхаш мишта ду хьожаш Нохч-ГIалгIайчен, кхашка тохкамаш дергда итташ йолча кердача тракторaштеи юртбоахама машинаштеи. Колхозийи совхозийи механизатораша а кулгалхоша а цар гIулакх дарах тийша хургда уж дуккха арахецара гIулакх.

Кердача юртбоахама техникаца болх беш вола хIара механизатор декхарийла ва из юкъейоалаяра гIулакх паччахьалкхен лоархIамера гIулакх долга ховш хила.

Н. КУПЛЕВАЦКИЙ,
керда техника юкъекхахьара гIулакхашта вола «Сельхозтехника» Нохч-ГIалгIай объединене инженер.

Хьувкъаергья хьажкIаш

Пхи шу да аз тхоай совхоза кхашка хьажкIаш кхею, со дика тийшав уж доккха беркат доала культура хиларах. Шерагара шу массаза доал тха звенос дукхагIа ебаю хьажкIаш.

Кхыметтел укх къаьстта декъа денача аьхки а кура хьажкIаш дуккха ебае вIаштIехьдаьлар тха: 200 гектар хулача участка тIара хIара гектара тIара 63,2 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар оаха.

Сенах латт иштта толам баккхара лард? Цкъа-дале, моллагIча а кхыйолча культуро санна хьажкIаша дIадех шоашта дика гIулакх делгеи чIоаггIа къахьегилгеи. ХьажкIаш чуийца маьллинге а хьатIадоагIача шера уж дика хьувкъара тIехьара къовсам гуррахье а дIаболабе беза. Иштта дир оаха а.

Хьалххехьа а кIоаргга а зябь аьхача, лаьттан чура тIоадал лораеи кхы тIа хьатIаIоаеи вIаштIехьдоалилга а ховш, хьажкIаш чуийца маьллинге а 27—30 сантиметр кIоарга зяба лаьтта аьхар оаха. Цул совгIа Iай лоа соцаргдолаш хIама дир: лоа кхай тIа соцаргдолаш шозза балхаш дир, цо йиш хилийтар кхоачамхиллал дукха лаьттан чу тIоадал Iоае.

Цу гIулакхаша йиш хилийтар укх декъа эттача шера а хьажкIаш чIоаггIа хьувкъае.

ЙоаггIача бесса терко йир кхашка удобренеш яхкара а. ХIара гектара лерхIаш дохкадала доладенна 15 тонн кхо диллар, цунах кхо центнер суперфосфат а тохаш. БIаьсти яла йола ма еллинге а цIаькха цIенхаштта терко йир лаьттанцара тIоадал лораяра. Из де лерхIаш бIаьсти хьалхара шозза листта макха баьккхар.

Оасарах лаьтта цIена хургдолаш гIулакх де лаьрхIар оаха: оахам тIа айхха шозза культиватораши лущильникаши токхайир, хIаьта шозлагIа токхаераш хьажкIаш дIаювча юххье а тохош.

ДIадувш дола фу колибрах нийсдаьи гранозан тохаш кийчдаьи дар.

ХьажкIаш чIоаггIа хьувкъийтара керттерча бахьанех цаI да уж квадратно-гнездови хьисапе дIаювлга. Цудухьа тха звено берригача членаща къаьстта теркам тIабахийтар из гIулакх бокъонца довзара а квадраташ чIоаггIа нийса хилийтара а. ХьажкIаш дIайийна 5—6 ди даьнначул тIехьагIа хьатIадала къеда оасар дIадаккхар духьа хьажкIаш тIаяла а йолаялалехьа макха баьккхар, хьажкIаш тIаялара цунах доккха беркат даьлар.

ХьажкIашта гIулакх деча хана бIарччача аьхки кха цамца а оасарах цIена а латтаргдолаш балхаш дир. Цхьатарра дика хьатIаяьлар хьажкIаш. Квадраташи мугIараши чIоаггIа нийса хилар бахьан долаш культиваторашца дика болх бе йиш хилар. Цудухьа мугIарашка чура хьажкIаш тоаеча хана сов йола баьцаш хьажкIий кIоагашкара дIаяха езаш моттиг хиланзар тха. Цу гIулакхо торо хилийтар гектара тIа хила майоаггIара дукха а цхьатарра тIайоалаш уж кхачийта а.

ХьажкIаш чIоаггIа хьувкъийтара юххера этап хилар хьажкIаш чуэцарах. Оахоша кхеяь хьажкIаш ханнахьа чуэцари лораяри дар цу хана тха керттера декхар.

ХьажкIаш чуийцар оаха эггара прогрессивни йолча методах — групповой методах. ХьажкIаш чуэцаш йолча комбайни болх аттагIа хургболаш уж чуэца йолаеча юххье кхай тIара участкаш гонахьара хьокхаш а хьекха екъаш а балхаш дир.

ХьажкIий юххера гектараш чуийца яьннай, баьча балха итоглаш яьй. 200 гектар хулача лаьттара яьха Даьхен амбарашка 12600 центнер фуалъяьха хьажкIаш чутессай оаха.

Цхьабакъда, тхоашта карагIдаьнначох кхоачамбаь Iе дага долаш дац тхо. КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеша дIахо кхы а чIоагIагIа хьажкIаш хьувкъае дог ураоттадаьд тха. Семилетка пхелагIча шера 300 гектар хулача лаьттара хIара гектара тIара 70 центнер фуалъяьха хьажкIаш яха лаьрхIад оаха. Еза ха йоа а ца еш, хьатIадоагIача шера хьажкIаш чIоаггIа хьувкъаяра лард йолла доладеннад тхо. Тхоай участка тIара деррига лаьтта зябь еш аха а аьха, цу тIа кхо дилла доладаьд.

ХIанззехьа а 50 тонн кхо диллад кхай тIа. ХIанззехьа а юрта боахама техника тоаеш ремонт йолаяьй. Звено берригa членаш шоай говзал лакхъеш, хьажкIаш яхара тIехьа лоаттабеча къовсамера керда гучадувлараш Iомадеш ба. Укх деношка тха звенох хьажкIаш лелаю механизированни бригада яьй, коммунистически къахьегама бригада цIи яккхара тIехьа къовсам лоаттабе бокъо а яьккхай цо. Цу дешо кхы а керда къахьегама толамаш даха дог ураувттаду тха.

Т. ДЖАМАЛАЕВ,
Шаьла района «Джалка» совхоза звеньевой.

Къилбаседа-Казахстански областа «Пушкинский» яхача совхоза коллективо чIоагIа лоархI Долгушев Алексей Митрофанович. Кхашкара балхаш даь ваьлча хьалхле лелаеча механизаторах хьехархо хул. Цхьайтта шера бIаьш болча кагирхошта тракториста говзал Iомаяьй цо.

ХIанз совхозе механизаторски всеобуч йолаеннай. Хургболча трактористашта аргIанна хила езача занятена кийчлуш бийса тIехьа яххалца вагIа Алексей Митрофанович.

Ю. Шиянова сурт. ТАСС фотохроника.

Лакхде Iилма-тохкама балхаш

КПСС ЦК ноябрьски Пленумо нийса а ший ханнахьа а гучадаьхар Iилма-тохкама организацей балха тIехь дола кхоачамбоацараш.

Укх тIеххьарча шерашка мехка Iилма-тохкама институташа мехкдаьттаи газовии промышленносте скважинаш яхара, мехкдаьтта а газ а яккхара техникеи технологии тоаеш, мехкдаьтта чакхдаккхара процессаш дегIайоалаеши тоаеши дикка балхаш даь дале а сихъяь мехкдаьттаи газовии промышленность дегIайоалаяра декхараша маяххара латтац из гIулакх.

Iилма-тохкама институташа бизза пайда эцац мехкдаьттеи гази дукхагIа яккхара а мехкдаьттах йоаха продукташ дикагIа яхара йола торонаш тахкара.

Институтий лабораторeш кхоачамболлаш Iалашъяц лаьрххIа йолча лабораторни оборудованецеи аппаратурацеи.

Уж тайпа кхоачамбоацараш да Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама институте а. Цо мела болх бу кIоаргга бурув тохаш скважинаш яхара, мехкдаьтта доалла керда моттигаш караерзаяра, мехкдаьтта доаккха а из чакхдоаккха а техникеи технологии тоаяра хьакъехьара боккха лоархIам бола дешаш къоастадара даькъе. Карбомидни депарафинизаци, контактни коксовани санна а кхыйола а керда дукха процессаш юкъейоалаелга тIехьатетт. Белгалдаккха доагIа института экспериментальни базо цу дегIадаьхкача хьашташа дIадехараштa банне а кхоачамбеш ца хилар.

Мехка чухь эггара къаьнагIчарех йолча Грозненски мехкдаьтта Iилма-тохкама института, йоккха говзал йолча цун коллектива низ тIаберзабе беза КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеша маяххара практически боккха лоархIам бола дукха дешаш кхоачашдара.

МагIалбик-Вознесенски, Iаьли-Юрт, Хаян-Корт, Беной, Нохч-ГIалгIайчен кхыйола а мехкдаьтта доалла моттигаш караерзаеи цигара мехкдаьтта даккхеи лерхIаш скважинаш яхара а цун технологе а керда прогрессивни метод хьае еза. Уж дешаш дувзаденна да бурув тохара юккъера скоросташ лакхъярцеи бурув тохаш деча балхашка дIадоьдар лохдарцеи.

Скважинаш чехкагIа йоахаргйолаш лоаман породаш йохаяра керда физически методаш хьаяра цIенхаштта терко е еза ГрозНИИ бурув тохара отдело.

Грознерча Iилмахоша къоастадарга хьежаш да мехкдаьтта даккхара йолаш йола системаш тоаяра, керда системаш хьаяра мехкдаьтта тIоанашта юкъе йоккхача давленеца газ, коачъяь газ чуяхийтара, мехкдаьтта тIоана йIовхалца Iоткъам бара наькъаца мехкдаьтта доаллача моттиго дукхагIа даьтта хьахецаргдола керда методаш хьаяра дешаш.

Доккхий кхоачамбоацараш да республика промыслашка мехкдаьттеи гази гулъяра а царна транспортировка яра а йолаш йолча технологически системашта юкъе. Промыслашкара мехкдаьттеи гази гулъяра а уж чакхъяха дIаяхийтара а йолаш йола системаш тоаеи керда яраш хьаеи еза.

Мехкдаьтта чакхдоаккхачеи мехкдаьтта химена юкъеи хIанз а дукха дешаш да къоастаде дезаш. Деш дола доагораш, хьекхаш дола даьтташ дикагIа дахара а керда мехкдаьтта продукташ хьаяра а даькъе йоккхий торонаш я цига.

Вай республика Iилма-тохкама балхаш сихдергдолаш цхьадола гIулакхаш ду Нохч-ГIалгIай совнархозо, цхьабакъда уж ха яха деш-м да.

Мехкдаьттеи гази йоаккхача управлене хIанз кийчъеш я Нохч-ГIалгIайчен йоккхийча мехкдаьтта промыслови управленешка Iилма-тохкамеи производственнии цехаш яхкара предложенеш. Мехкдаьтта промыслови управленешка болх беш бола дикагIа кхета инженераш, техникаш, конструктораш хургба цу цехашка балхаш деш. Iилма-тохкама болх, мехкдаьттеи гази яккхара, скважинаш яхара процессаш хадданза тоаяра балхаш дергда цар цу цехашка. Керда оборудовани, инструменташ, керда технологически процессаш тахкара а юкъейоалаяра а болча балха бехктокхаме хургья уж цехаш.

Белгалдаккха доагIа, института Iилмахоша могаяь материалаш, оборудовани, инструменташ практически дуккха арахецара ГрозНИИ-на совнархозо доаггIаш дола новкъостал даь ца хилар. Масала, мехкдаьттеи гази йоаккхача промышленноста управленена хьалхашка дуккхача шерашка увттадаьд доменни пишка чу хулача шлаках цемент кийчъяра дош. Шлак охьаш а из кхыча эшача хIаманца эеш а йола установка е езар, из вIашагIъэяь хIама лоаттаергйола складской помещени къоастае езар. ХIанз а из гIулакх дизза чакхдаккханза да.

Уж хIамаш кийчъе йиш я кхачан промышленноста отходех (комсий чапра, хьуна хьачийи Iажийи мезга). Уж йокъа а яь, порошок еш ахьа а екъача помещене лоаттае а еза. ЧхьагIараши сокаши кийчъяра сезон йистеяьннай, хIаьта уж отходаш дIа а кхайса йохкалуш а заменителаш е мегаргйоацача йоалаш а латт.

ГрозНИИ кийчдаь одношарошечни осташ миштад хьожилга тIехьадувл, Центральни ремонтно-механически заводо уж хьаделга во леладарах. Царех цхьадола осташ во даьдар. ХIаьта царга чIоагIа хьежаш ба Нохч-ГIалгIайчен бурув детта болхлой, хIана аьлча мелови отложенешка бурув тохилга 5—6-зза сихду одношарошечни осташа.

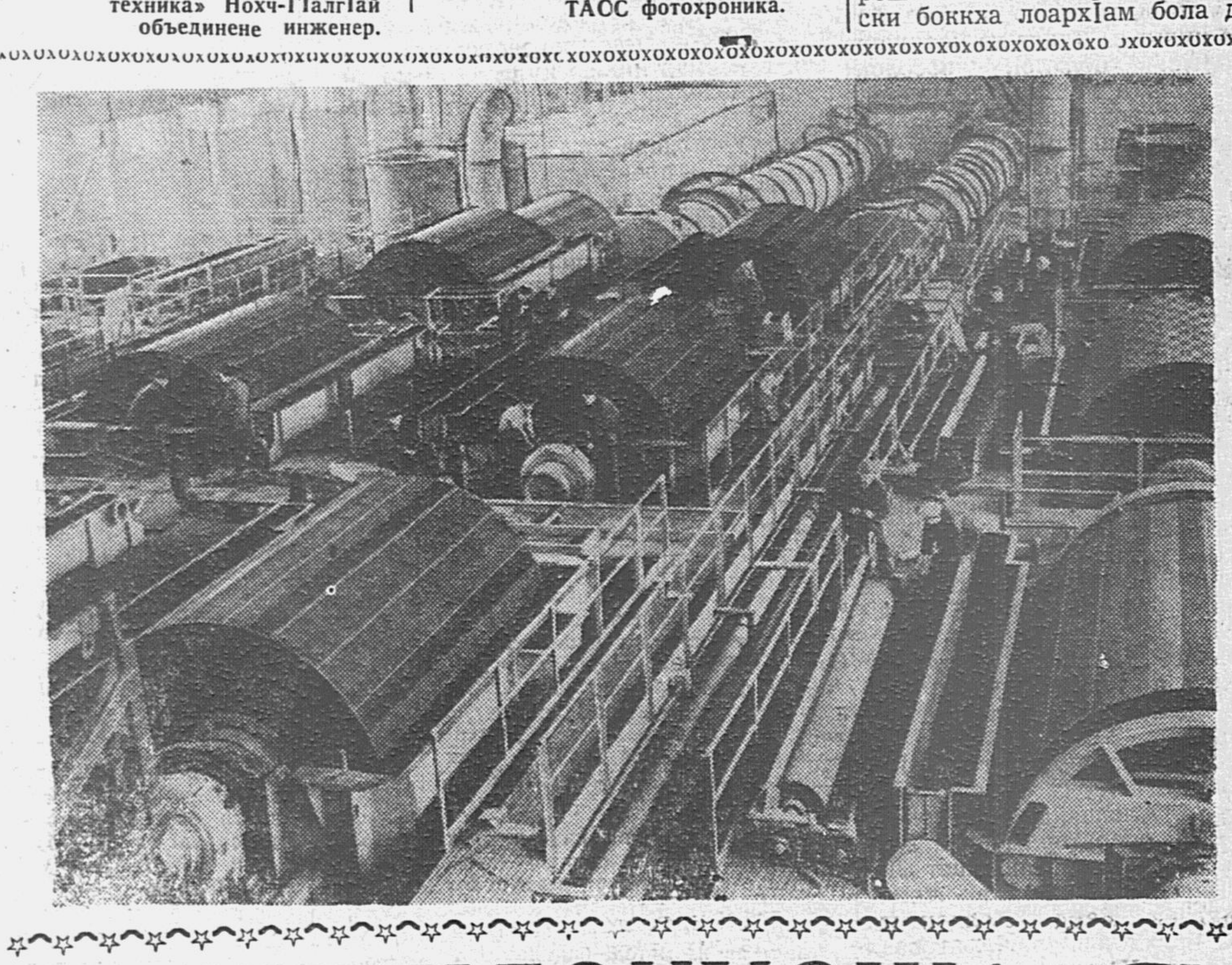
КПСС ЦК Пленуме дийцар Iилма-тохкама институтий низаш боккха а кIезига а лоархIам бола дуккха дешаш кхоачашдара тIа а дерзадеш дохаду, яхаш. Иштта да из ГрозНИИ а. Ховш ма дий, Тиркеи Шолжеи довкъашка мелови мехкдаьтта доалла Iалаьмате йIаьхий моттигаш хьаелларца дувзаденна мехкдаьттеи гази ийттIача коллекторашта юкъе доалла мехкдаьттеи гази цу моттигашкара хьадаккхара болх бовзилга керттерачарех цхьа дош долга.

1962 шера октябрь бетта город Грозне хиннача ийттIача коллекторий хьакъехьарча ШоллагIча Ерригсоюзни Совещане могадир цу дешай мехка керттера институт ГрозНИИ-ех елга. Цхьабакъда институте цу дешай е йоагIа терко яц.

Доккхий декхараш оттадаьд ноябрьски Пленумо мехка Iилмахоштеи производственникаштеи хьалхашка. Семилетка пхелагIча шера кхоачашде дезаш дукха керда технически декхараш да, цу гIулакха ГрозНИИ Iилма-тохкама болхлоша, республика промысловикаша, нефтепереработчикаша цхьана шоай низ тIабахийта беза.

ГрозНИИ-ра а мехкдаьтта доаккхачеи из чакхдоаккхачеи промышленноста управлене а долаш дола кхоачамбоацараш дIадахаро доккха новкъостал дергда дIахо технически прогресс яра, вай мехка коммунизма материально-технически база чехкагIа хьалъяра.

Р. ТУРЛОВ,
инженер.

Украински ССР. Сумски суперфосфатни заводе болх бе йолаялийтай сернокислотни цех, хьалъеш латт титана двуокись доаккхаргдола цех. Из объект ханал хьалха болх бе йолаялийтар духьа къовсам лоаттабеш я гIишлонхой коллектив.

Сурта тIа: кIайча фильтраце отделене вIашагIйоллаш латта оборудовани.

А. Завгородне сурт. ТАСС фотохроника.

ГIИШЛОНХОША ЯЬККХА КОТАЛО

(СМУ-9 ЯХАЧА КОММУНИСТИЧЕСКИ КЪАХЬЕГАМА УЧАСТКА КОЛЛЕКТИВА БАЛХА ОПЫТАЦАРА)

Семилетка кхаь шера чухь Черноречье яхача поселке хьал а даь химикаштеи мехкдаьтта чакхдоахача болхлоштеи чуIе 18.853 квадратни метр моттиг йола цIенош дIаденнад 9-гIча гIишлой-монтажни управлене коллективо, цул совгIа, 920 дешархочоа моттиг йола школа а хьалъяьй. Деррига цIенош дика лаьрхIаи школа тIехдика лаьрхIаи дIайийцай паччахьалкхен комиссе.

ГIишлош хьалъяра темпаш къаьстта чIоагIа лакхъеннай КПСС XXII-ча съезда решенеш хинначул тIехьагIа. ТолашагIа йола прогрессивни методаш юкъе а кхувлаш, шера йола чуIе цIенош хьалдара план Сийлахь-боккхача Октябра 45 шу дизара сийна ханал хьалха кхоачашйир цхьоалагIча участка барт тайнача коллективо. Итт бетта хьал а яь дIаеннай 5856 квадратни метр чуIе моттиг йола 176 квартира, вешта аьлча планах лаьрхIа хинначул 568 квадратни метр дукхагIа, хIаьта ер шу чакхдалалехьа кхы а хьалдаь доаккхаргдолаш да 80 квартира йола ши цIа.

ЧуIеча моттига цхьа квадратни метр хьалъярга дIабодамах 104 сомагара 90 сомага кхоачаш лохбаьб. ХIара хьалдаьча пхе цIенах цхьа цIа 3,5 бетта эксплуатаце дIаденнад, планах уж дIадала деза ха 7 бутт болча метте. Къаьстта дика белгалдоалаш гIулакх да гIишлонхой коллектив 1962 шера шозза кIезигьенна хилар а (хьалхагIа 400—450 сагхинначa метте, хIанз болх беш 170—200 саг мара вац), хIаьта гIишлонхой балха овсарле 15—20 процент гаргга лакхъенна хилар а.

ГIишлош яра ханаш кIезигъяреи, гIишлой материалаш кхояреи, къахьегама овсарле лакхъяреи чотах 1962 шера 11 бетта 80 эзар сома пайда баьб цхьоалагIча участка. Цу юкъа цхьан болхлочун балха овсарле юкъера лаьрхIача 114,8 процентага кхоачаш лакхъеннай, хIаьта алапи планахчул 66 сом тIакхийттад.

Селлара доккхий технико-экономически хьокхамаш участкана карагIдаьннад, эггара хьалхагIа, къахьегами гIишлош яра технологии дика вIаштIехьъяккхар, ерригача коллектива говзал дика хилар, массава а социалистически яхье дакъа лоацаш хилар бахьан долаш.

Участке болх беш я нн. Димова Ивана, Мартынов Анатоле, Мелькова Алексея кулгалду каменщиктий комплексни кхо бригада. ХIара бригаде болх беш 30—40 болхло ва. Уж ба гIишлон балхий ерригa комплекс кхоачашъераш — пенаш доттараш, аьшкабетона доакъош вIашагIхеттараш, плотниктий, арматурни, бетонни, транспортни, кхыдола балхаш дераш. Бригадера берригa болхлой шишша а кхоккха а говзал йолаш ба. Масала, Мусаев Вахас, Белов Владимира, Кленов Виктора, Зубайраева Зинас, Тищенко Марияс, дуккхача кхычар дика кхоачашду монтажника, бетонщика, плотника, арматурщика, каменщика балхаш.

Ерригача бригадаша шин сменах бу болх, цу гIулакхо болх ца беш йоаккха ха кIезигъю, йиш хулийт механизмех бизза пайда эца, сихду чуIе цIенош хьалделга. Комплексни бригадаш вIашагIйохкаро йиш хилийтар царна юкъе хозрасчет оттае. ЧуIе цIенош хьалдара балхаш дIадоладеча хана бе безача балха наряд лу бригадана. Цу наряда тIа белгалду алапех доагIа ахча а оттаяьча ханашка балхаш кхоачашдича бригадаша эцаргйола преми а.

Хозрасчетага даларо лакхбир гIишлой материалех, механизмех пайда дикагIа эцара хьалхара бригада хIара члена бехктокхам. ГIишлош хьалъеча тIакхухьаш йола кирпишк, аьшкабетоннии столярнии хIамаш, хьожа а хьожаш, балхаш вIаштIехьдахара оттаяьча проектага хьежжа хургйолаш нийса а йийя дIаоттаю бригадо.

Грозне дукха хана денз цIенош деш хьабоагIача гIишлонхоех волча участка начальника Михаил Федотович Каратеева, бригадираша, мастераша поточни методах вIаштIехьдаьккхад гIишлош хьалъелга. Каменщикаш хьалхара этажаш хьалъяь а баьнна, шоллагIъяраш хьалъе болабелча, цу сахьате кIалхарча этажашка балхаш де болалу Кузьминова Нинай, Клименко Владимира, Черниченко Юлияй бригадай отделочникаш.

Участка коллективо даим чура кхоачамаш лех, гIишлой балхаши къахьегама овсарлеи лакхъергйола а йолаш йолча механизмаех бизза пайда эцаргбола а наькъаш лех. Цу гIулакха гIишлонхошта новкъостал ду гIишлой управлене дешара пункта курсашка цар ийцача теоретически практически кхетамаша. Ала дезаш да, курсашка болхлой шоай квалификацеш лакхъе а шоллагIа профессеш ха а Iомалуш хинна хилар.

ХIанз хала мел дола балхаш механизмашцеи машинашцеи ду. Ийнашта кIал лаьтта тассар санна бола хала болх бульдозерца бу, хIаьта паркета ийнаш Iотохача хана пайда эц паркетно-фаттана станокех. Дуккха кхыдола балхаш, электрофаттанца, электрохерхаца, кхыча приспособленешца деш да. Пенаш доттар, аьшкабетонни хIамаш вIашагIхоттар, металлоконструкцеш, корийи наIарийи блокаш дIаоттаяр санна дола балхаш башенни кранацеи Т-37 яхача подъемникацеи ду.

Новкъостий Димова, Черниченкой, Кузьминовай коммунистически къахьегама бригадай инициативах 1962 шера юххье денз гарантийни паспорташ тела доладеннад хьалдаь даьнначa чуIеча цIеноштa. Пхиъэ а цIа гарантийни паспорташца дIаденнад. Из сий дола бехктокхамера болх шийна дIатIаэцар духьа участка коллективо дикка болх баьб. Участке вIашагIъеллай деррига балхаш мишта даьд хьожаш йола комисси. Комиссена кулгалдеш ва участка вокхагIа вола нормировщик Серафим Григорьевич Нахлупин. Комиссена юкъе ба каменщикаш, отделочникаш, мастераш.

— Хьалха латтарех мишта хиннай тха участок, — дувц Михаил Федотович Каратеева. — Оаха къахьегама толамаш дахара керттера бахьан лоархI аз коммунистически къахьегама тIехьа шерра социалистически яхь яьржа хилар.

Да а да из иштта. Коммунистически къахьегама тIехьара болам мехка баьржача хана нов. Каратеева участке а яьржар из сий дола яхь. Эггара хьалхагIа Димова Ивана, Черниченко Юле, Кузьминова Нинай бригадаша а царна тIеххьа вокхар а дIайолайир из яхь. Бригадашкара къахьегамеи производственнии дисциплина лакхъелар.

ХIара бутт чакх массаза боал декхараш мишта кхоачашдаьд хьож партийнии профсоюзнии организацеш, цул тIехьагIа участка коллектива собране социалистически яхьа итогаш ю, гучадоах балхаш тIехьадисара, декхараш кхоачаш ца дара бахьанаш, чуIе цIенош дIахо сихагIа хьалдара де деза гIулакхаш белгалду.

Дукха ха йоацаш гIишлош хьалъечеи промстройматериалаш ечеи болхлой профсоюза обкома президиумо яьча решенех чуIе цIенош хьалдеча дика болх барах участкана коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цIи еннай.

КПСС ЦК ноябрьски Пленуме ше къамаьл деш, Никита Сергеевич Хрущева белгалдаьхар хадданза къахьегама овсарле лакхъянза ярг ца хилар. КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеша дог ураоттадаь йола участка коллектив кийча я кхы а доккхагIча хьинарцеи говзалцеи дукхагIа чуIе цIенош, школьнии берийи учрежденеш хьалъе.

Н. ЩЕТИНИН,
Совнархоза технически информаце Центральни бюро инженер.

Социалистически мехкашка

ТОАЕННА ПЕКИН

Лакхера IотIахьежача Iалальмате хоза хет Пекин. Нийса дагIа керда цIенош, параде нийсбенна салтий санна латт баьццара, овкъара, сийна бесса тховнаш, цIе-IажагIа бос лепаш да гаьний гIа... Къулбехьара къилбаседа, малхбузехьара малхбоалехьа долха цIеноши дуккха улицаши; китайски столица хувца ца луш, даиман цхьатарра йолаш санна хетийт. Цхьабакъда, из алхха хеталуш мара дац. БIаьшерий домах цIенлуш латт къаьна город. Къаьнача, цкъа вIаштIардаь цIенош долча Пекина юхxе дегIайоагIа йоккхий майдаши шера проспекташи йола керда город. Шин легковой машина а вIаши къаста хала йолча улицалгашта юкъе дехкаш латт гонахьа гаьнаш а ягIаш дола доккхий наькъаш. IажагI-цIе бос болча ковнашка, лохигача урагIа даха тховнаш долча цIеношта юхxе дегIаух балконаши парадни подъездаши йола дукхаза вIаштIардаь цIенош.

Боккъалдар аьлча, къаьнача Пекинал йоккхагIа йола керда город хьалъяьй. Цу шерашка дукхагIча даькъе гIишлош хьалйора города йисте, китайцаша мааллара, бIаьсти хих йиза бамбука зIамига гаьнаш санна дегIаухар кердача цIеной кварталаш, заводийи фабрикайи корпусаш. Итт шу хьалха кашамий чурташ мара ца дагIача эрий ара урагIъяхай автомобилаш ечеи радиолампаш арахецачеи заводий, текстильни комбината. дуккхача кхыча а предприятей турбай хьу. Къилбаседа-малхбузен оагIорахьа улл Iилма город. Ший хана Маркс Поло йийца къаьна город хиннача хьалъяьй столица къонал хьагойташ йола район. Укхаза я 30 вуз.

Хьалха, къаьнача императорски столице хиннараш цецбоахар тамашийнача памятникашеи говзача мастераша яь хоза хIамаш йолча зIамигача тикалгашеи. КхертIох даьча драконашеи ломашеи, Iалаьмате хозача пагодашеи храмашеи — Китая говзача ваятелий искусства тахан а цецвоаккх, тамаш ейт халкъа карагIдаьннараша. Цхьабакъда, уж дац города сурт хоздераш. Керда Пекин — республика керттера культураи Iилмаи центр.

Шу массаза доал доккхагIа хулаш латт мехка промышленни продукци арахецача Пекина лоаца дакъа. Пекинцаша арахец болати чони, текстильни машинаши телевизораши, тепловозаши вычислительни машинаши. Китаял аракъа цIи хеза а йовзаш а я, «Пекин» яха электронни лампаш. Дунен юкъерча выставкашкеи ярмаркашкеи хулараша тIехкаца болх беча пекински резчикий, ювелирий, граверий изделеш хийтта ца Iеш, автоматически станокаши прибораши, химически предприятей продукци а хувтт.

Пекине шо дукхагIа мел дах дикагIа кхетаргда шо «сатийнача а хувца ца луча а» городе хулача хувцамех. Болхлой Пекин хьалха тхьовс, бакъда хьа а гIотт из хьалха. Пекинцашта а дерригача китайски халкъа санна дагадоаллар цаI да: сихагIа социализм хьалъяр, тIехьабиса шоай боахам тоабар, къел эшаяр. Цудухьа дуккха миллионаш хулаш йола промышленни болхлойи гIулакхерча наьхеи арме Iуйран хьалха хьа а гIеттe заводашка, фабрикашка, конструкторски бюрошка, Iилматохкама институташка йода.

Ю. ГАВРИЛОВ.
(ТАСС).

Польски металлурге хургйола гигант

Дукха ха йоаццаш, цьи шу хьалха, къовхаши кхаши дар укхаза, кIеззига гаьнагIа хьу яр. Завадскерча Сверчевский Кароля цIерахча металлургически завода йоккха йоацача производственни цехашта гонахьа яр уж. Цу тайпара заводаш Польше массехк яр. Дуккха хьалха дIаяхача хана яь яр уж. Ши шу кхоачаш а доацача хана чухь къаьнача завода юхxе хьалъяьй керда промышленни предприяти. ХIанз вIаши юхе я уж. Къаьначои къоначои ши зама хьахьокх. Царех цхьанне чу гулдаь да технически уйлана карагIдаьнна дикагIдараш, дерригa а сага духьа, цун доале да, шоллагIа чу — саг производства кара ва, производстве цун физически низо лоархIамера моттиг дIалоацар.

Кердача заводе иттанел совгIа производственни цех я. Царна юкъе белгалйолаш я турбаш ю прокатни цех. 250 метр йIаьха, ши бIаь метр шерал а долаш йола из йоккхача промышленни объекта тара лест.

ХIанз цехашка машинаш, агрегаташ, аппаратура дIаоттаеш латт. Уж дIаоттаеча дакъа лоацаш я итташ промышленни организацеши заводий проектни бюроши. К. Сверчевске цIерах йола металлургически завод хьалъсча цхьа миллиард гаргга злотых дIахийцад халкъа пачхьалкхено. Капиталовложенешка диллача В. И. Ленина цIерахча Новая Гута яхачара комбинати Варшавера дика болат арахеца заводи санна йола польски металлурге гиганташ дIаьялча кхоалагIа моттиг лоац цо.

Кхо шу кхы даьлча кердача заводо хIанзчул шозза дукхагIа продукци арахецаргья. Из дIагIоргья машинаш ечеи химически промышленноста эшача, торо хулийтаргья доазол дехьара кIезигагIа хIамаш кхахьа.

Промышленни предприяти шеръяларга хьежжа дегIайоагIа металлургаши гIишлонхойи баха пункт а. Дукха ха йоаццаш Завадски болхлой поселок яр. ХIанз цунах город хиннай. Заводи городи дегIаяра кхы а дикагIа перспектива я.

Герман КИСЕЛЕВ,
ТАСС корреспондент.

ДИКАГIА ЙОЛА УСТАНОВКА

Барт тайна, цхьоагIо йолаш хиларга хьежжа хул коллективо доаха къахьегама толамаш а. Иштта дика коллектив я Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача заводе нов. Пицхелауре кулгалду № 25-2 йолча установка яр. Укх шера хIара бетта план тIехкхоачашъеш хьайоагIа установка. 1962 шера декхараш дерригача хьокхамех кхоачашдаьд установка 5-ча декабре. Дукха реагенташ кхояьй, энергега дIадодар лохдаьд. ЦIаккха а технологически режим толхаянзар установка коллективо.

Дикача балхаца белгалбаьнна ба боккхагIбола операторaш Мицук Александр, Веденеев Николай, оператора гIонча Глатова Валентина, машинист Лобов Виктор, машиниста гIонча Бердукаев Бауд. Коллектива хIара болхло шоллагIа говзал йолаш ва. ХIаьта операторaш, боккхагIбола операторaш шишша говзал йолаш ба. Деша ца вагIаш саг вац коллективе. Институташка, техникумашка, сайрийнарча школашка, партпросвещене сете деша багIа болхлой.

Хь. КОТИЕВ.

Халкъа гIулакх дергда Дрина

Дрина яхача хина бассейна торонаш хIара шера 12,5 миллиард киловатт-сахьата электроэнерги яккхал йолга техкад югославски специалисташа. Из хул Югославе гидроэнергетически ресурсаех 18 процент гаргга. Цунна тIатоха деза, хIанз еррига югославски гидрои тепловойи электростанцеша мел йоаккхача электроэнергел дукхагIа Югославе халкъа боахама Дрина яхача хина цхьан гидроэнергетически система электроэнерги яла йиш йолга. Цудухьа мехка чIоагIа лоархIам бу из чакхъяьккхача Дрина яхача хига халкъа гIулакх дейтаргдолча, зенаш деш доккха а бирса а доагIа хий юхатохаргдолча проекта.

Бакъда, хIанз Дрина яхача хина торонех кIезига пайда эц. Зворникеи Бистрицерчеи шин гидроэлектростанце шера 860 миллион киловатт-сахьат электроэнерги лу, е цун яла йиш йолчох 6 процент гаргга. Хьалъеш латт Баина Башта яха цхьаькха а электростанци. Цхьабакъда, хIанз кхоачашъе лерхIа проект чакх а яьккха Дрина яхача хин тIа гидроэлектростанцей каскад хьалъяьчул тIехьагIа, цун хиво Iалаьмате йоккхий торонаш лургья цу бассейнера дуккхача а районий боахам дегIабоалабе. Из хIанз касттарчарех а, цхьаццадолча гIулакхашка диллача тIехьаяргйолчарех а йола перспектива я.

Иван ТИТОВ,
ТАСС корреспондент.

Грознерча № 2 йолча школа-интернате дика вIаштIехьдаьккхад бераштa тайп-тайпара говзалаш Iомаелга. Масала цига я столярни, слесарни, барзкъаш тега Iомалу, иштта кхыйола мастерскеш.

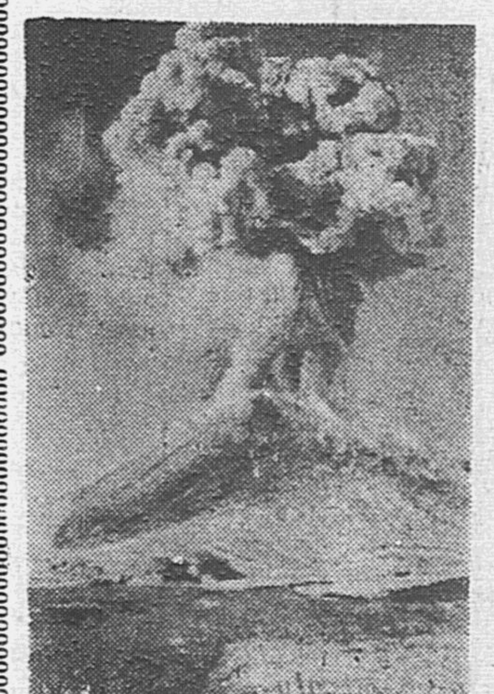
Школа-интернате тайп-тайпара художественни самодеятельноста кружокаш я. Масала: илли алара, драматически, халхара, иштта кхыяраш а.

Сурта тIа: цхьоалагIа «В» классе хьехаш йоалл хьехархо Умникова Анна.

И. Плиева сурт.

ЦIЕРАЦА ДУВХЬА ЛОАМАШ КАРАДЕРЗАДЕРАШ

Фоторепортаж

Камчаткерча Петропавловске вIашагIъеллай ший доалахьа вулканаш кхехкача районашка массехк стационарни пункт а йолаш йола СССР Iилмай Академе Сибирски отделене вулканологе Институт.

Дукха ха йоаццаш болх бе йолаеннай кхехкаш латтача Авачинскии Корякскии шин вулкана юккъерча бер чу улла Авачински яха керда стационар. ДукхагIа бараш кагирхой а болаш болча Iилмахоша массе оагIорахьара тохкам бу цIерца дувхьаш латтача лоамашта. Цун маIан КПСС ЦК ноябрьски Пленуме дика даьшхар академика М. А. Лаврентьева: «...Вулканаш Iомаяро торо хулийт лаьттан ченашка чухьажа, лаьтта кIал йоахкача, цхьан хана Iилмахойи инженераши цхьана оарцагIа а баьнна наха эшача гIулакхашка йохийтаргйолча Iалаьмате дукхача йIовхален запасашка хьажа. Цу гаьнарча декхара нийсса цхьаькха геттара гаргара декхар а да — из да вулканаш лелхара маIан хар, хIьта нах бахача пунк-таштеи городаштеи юкъера вулканаш йовзара из чIоагIа лоархIаме а да».

Дикача лораша йоакхо еш санна ладувгI Iилмахоша шоай «Вулканически пациенташа» «са мишта доах». Ха безам болаш йолча Лаьттан къайленашка саббарагIа кхача гIерташ ба къона тохкамхой.

Сурта тIа: (лакхехьара аьрдехьа) иштта садоах Карымски вулкано ийккхача хана! Шоана магарра «Iомаяра чIоагIа унзара объект я из».

И. Огородова сурт.
ТАСС фотохроника.

Сурта тIа: (лакхехьара аьттехьа) оператор Каменецкий Михаили лаборант Корчагин Николайи Авачински вулкана районе балхаш деш боахк.

Ю. Муравина сурт.
ТАСС фотохроника.

Сурта тIа: (лохехьара аьрдехьа) стационара болхлой балха ди. ТIехьашкахьа — Корякски яха гув.

Ю. Муравина сурт.
ТАСС фотохроника.

Тхога язду

Тхо практике да

Тхо, Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен хьехархой института студенташ, ворхI бетта йолча практике юрташка даьхка цхьа бутт совгIа ха яьннай. Дуккха дика хетараш а новкъарленаш а нийсъеннай тхона, хIана аьлча къоначa хьехархочун лерттIа вIаштIехьдалац дерригa гIулакхаш юххьанца денз дика дIадахьа.

Боккха лоархIам болаш да практике тхо теоретически дика кийчденна хилар. Институте деша дагIача хана дика хьехам беннаб тхона хьехархоша, хIаьта а укх тIеххьарча шерашка вай мехка дукха хувцамаш хиннад. Масса а хана традиционни хиннача урокий форма дIаяьннай, хIана аьлча липецки хьехархой опыто хьахьокх дешархоша урокаш тIа активизаци яреи, хIара дешархочун кхетам лакхбалари укх тIеххьарча хана чIоагIа лакхденна хилар.

Дукха ха я липецки методах цхьаццаболча хьехархоша хьеха, цудухьа тха институт декхарийла яр липецки метод студенташта дIайовзийта. Тхона, студенташта, хеза-м яр из метод, бакъдар аьлча, хазарал совгIа кхы из метод хьийха хIама-м дацар. Дика вIаштIехьдаьккхадацар институте наьна мотт хьехилга а, цудухьа хIанз практике тхона геттара хала да бераштa наьна мотт хьеха. ГIалгIай литературах наггахьа мара лекцеш ешацар тхона, цу гIулакхо боккха Iоткъам бу тха балха.

Дика къахьег Наьсарерча цхьайтта шерарча школа хьехархой коллективо. Iалаьмате дика болх беш ба укхаза тха институте дийша йистебаьнна хьехархой Битиева Хьаваи Горбакова Мадинаи. Тхона эшача гIо деш ба хьехархой, дика новкъостий, В. Перехожинаи Г. Березинаи.

Укх шерара практика къаьстта сона а тха курсерча студенташта а чIоагIа эшаш я, хIана аьлча тхона цо новкъостал дергда дIахо йодача хана бергболча хьехархой балха.

Р. КОСТОЕВА,
V-ча курса студентка.

Къона хьехархо

1960 шера халкъа образоване отдело тха школе хьеха вайтар къона зIамига саг, комсомолец Цолоев Идриса Муса. Ше болх бе венача хана денз къоначa хьехархочо дика Iомайир берий оамал, урокаш хьехара методика.

ХIанз Цолоев Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен хьехархой института шоллагIча курсе дешаш ва. Урокаш дика ялар, хIаьта урокаш тIа гойтара пособех пайда эцар, бераш кхетаргдолча тайпара хьехар — уж да Мусай керттера декхараш. Бераштa методикий бокъонех хьех цо, из бIаргаго йиш я уж дешарах дика кхетарца. Цхьаккха дешархо вац классе тIехьавусаш, во оценка йолаш.

1959 шера Наьсарен-Вокзалерча школе итт класс яьккхар Мусас. ТIехдика дешар цо школе. Дуккха дика гIулакхаш хьаIомадаьд зIамигача саго ший хьехархошкара. Шийна ховр дика дIалу цо бераштa.

Аьлти-Юртарча юххьерча школа хьехархой коллективо доккха баркал оал Наьсарен-Вокзалерча юкъерча школа коллективана, цар иштта дика оамалаш йоахка, хьаькъал дола зIамига саг нийсача наькъ тIа ваккхарах.

Д. ЕВЛОЕВА,
Аьлти-Юртарча юххьерча школа хьехархо.

ТИША АЬШК ГУЛДАРА — ЛЕРТТIА ТЕРКАМ

Вай мехка промышленности юртбоахами чехкагIа дегIабоалабара дукхагIа болат арахеца деза. Шерагара-шерага из декхар дика кхоачашду вай мехка.

Цу гIулакхо гучадоакхх тиша аьшк паччахьалкхенна дIачудаларо боккха пайда лулга.

Мишта лел вай республике из болх? Укх шера тиша аьшк гулдара план 91,5 процент мара кхоачашъяьяц, цудухьа паччахьалкхенна 4040 тонн планал кIезигагIа дIаденнад тиша аьшк. Цу гIулакхо металлургически заводашка беча балха новкъарле ю. Хатта тарлу, фу бахьан долаш кхоачашъяьяц паччахьалкхенна аьшк дIадалара план? Цхьа бахьан да шоай торонех бизза пайда ца эцар. ДукхагIа йолча предприятей, организацей, юртбоахамий кулгалхоша керттерчарех доацаш шоллагIчарех лоархI из гIулакх. Цудухьа республикерча ткъаь районех 17 районо кхоачашъяьяц план. Къаьстта во лелабу из болх Советски, Шаьла, Шелковской районашка. Парте районни комитеташ хIана хьажац цу гIулакхага? Дукха моттигаш я цхьайолча предприятешка, гIишлонхой организацешка, колхозашка, совхозашка шоашта ца эша оборудованеш паччахьалкхенна дIа ца луш. Мамогга сихагIа лоаладе паччахьалкхенна дIадала деза баланса юкъера дIадаьккха аьшк. 1961 шера денз баланса юкъера дIаяьккхай крекинг-завода 100—120 тонн хула № 43-1 йола установка хIаьта а хIанзалца паччахьалкхенна дIаеннаяц из. Калиновски чхьагIар доаккхача заводе а я 30 тонн дозал дола беча балха пайдана йоаца пресс. Завода кулгалхой дукха сагота бац цу гIулакха. Наурски чхьагIар доаккхача заводе 60 тонн дозал долаш балха пайдана йоацаш 3 йоккха машин я. Иштта кхы дуккха а предприятеш я паччахьалкхенна тиша аьшки ца эша оборудованеши дIаялара гIулакха дукха терко ца еш. «Старогрознефть» нефтепромыслови управлене кулгалхоша телача распоряженех электрически зIанарий бIоагIашта, шолгIараштa лаьрхIа увттаю къаьна аьшка турбаш. Кхыча материалех кийчъянь шолгIараш оттае мегаргйоллашехь а аьшк доаду цар.

Республикерча совхозашкеи колхозашкеи баланса юкъера дIаяьккха дукха сельхозтехника я, хIаьта из дIаялара гIулакх а ледара лел.

ШерагIа шоашта юкъе социалистически яхь а йоаржаяь, паччахьалкхенна тиша аьшк дIадалара болх дикагIа дIабахьа беза ерригача организацеша.

С. АРСАМАКОВ,
Росглаввтормета управлене керттера инженер.

Бераштa атеистически кхетам балар советски хьехархочун декхар да

Коммунистически общество хьалъеш советски халкъо даьха толамаш дувцилга йоацаш доккхий да, цхьабакъда кхы а доккхагIа хургдар уж, нагахьа санна цхьаболча наха юкъе дIаяхача замах юхедиса ийрча гIулакхаш, къаьстта дынах юхедиса гIулакхаш ца доахкаре. Дынах халкъа йола опиум лийрхIай марксизма-ленинизма лард еллараша. Адамий общество дегIаухаш дIаяхача еррига хана прогресса духьал хиннаб ды, цахаддаш къовсам лоаттабаьб цо Iилманца. ХIанз а ба из Iилманеи прогрессивни мел долчуннеи духьал а дIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш, тIехьа мел дисар хьаллоацаш а.

Цудухьа коммунистически уйла йолаш, къахьегам безаш, хьинари къонахчули доаллаш вола саг хьалкхевара дына харц хьехамашта кара гIоргйоацаш кхетам бала беза хьалкхувш йоагIача къоначa тIехьенна. Цу гIулакха оарцагIбовла декхарийла ба дай-ноаной, къаьстта хьехархой.

Бераштa даьча хана атеизм а даьлах тешар а фуд хац. Царна дуне довзарах бола кхетам, кхы гIулакхаш Iомаде деза. Из ду школа, учителаша, дас-нанас, гонахьарча вахаро. Цар хьеха деза бера бакъахьара гIулакхаш, материалистически кхетам болаш уж кхеде деза.

Дынах тешаш болча нохчашеи гIалгIашеи бераш эггара хьалха ламаз де, марха кхаба, мовлати гIурбеи дезде Iомаду, зикаре ухийт. Масала, укх шера мархаш доастача дийнахьа СурхотIарча, ТIой-Юртарча, Наьсарен-Вокзалерча школашка деша дагIача берех тоъал бераш деша ца доагIаш дисар. Уж дерригa цIагIа диса бераш дынах тешаш да аьлча харц хургда. Цхьабакъда, цунах гуш да цхьадолча, деша дагIача берий даьшеи ноаношеи моллайи мурдийи хьехамашка ладувгIаш хилари цар шоай бераш цу харц хьехамех лорадеш ца хилари. Школа хьехархой декхар да царна бокъонца бола никъ хьехаш новкъостал делга. Шек вувлаш вар тесса вита йиш яц, хIана аьлча шек вар харцахьарча наькъ тIа вала дукха хIама эшац.

Цхьаболча нохчаштеи гIалгIаштеи юкъе чIоагIа даьржад шариIатах юхедиса Iадаташ. Из дика гуш да къаьстта йиIигашка ца дешийтарах. Цу хьакъехьара цхьа-ши масал доаладергда вай. Дукха къахьега дийзар хIехархой а юрта актива а Ачхой-Мартана районерча Валерик яхача юрта почте болх беш волча Имадаева Мажита дешарах хьаьккха хинна цун йиIиг школе юха чуйоалаеш. Иштта хала хилар цу юрта тика заведующи волча Джабраилова 5 классера чуйоалаяь Нурен 6 классера хьаяьккха Кайпеи школе юхачуйоагIаш а. Хала дувца дийзар шоай йиIигаш дешарах хьаяьхача МагIалбика районерча «Ингушский» совхоза 3 отделене управляющи волча КПСС членаца Коригов БоргIийцеи цхьоалагIча отделене управляющи волча коммунистаца Картоев Мажитацеи. Цу тайпара бола нах кхы а ба вай юрташка. Из бахьан долаш да масала, Наьсарен районе 8—11 классашка дешаш ерригаш а 166 йиIиг мара ца хилар. Дерригача берашка дешийтарах дола советски закон чакх ца далийта гIертараштa духьал, берашка, къаьстта йиIигашка, ца дешийта гIертараштa духьал къовсам лоаттабар хьехархой декхар да.

Дыно хьаллоацаш долча дIаяхача замах юхедисача зуламерча гIулакхех да кхенза йола йиIигаш маьре ухийтилга. Цу тайпара гIулакхаш а каст-каста нийслу вай юрташка. Ераш да цу хьакъехьа масалаш. Каникулах бераш долча хана кхийна боаццашехьа маьре ахийтаб Надтеречни районерча Надтеречни яхача юртара 1947 шера яь Байсултанова ПятIамати Кусиева Мареми, 1948 шера яь Закаева Моша, Наьсарен района Яндрера 15 шу мара ца даьнна Хамхоева.

Уж мо харцахьара гIулакхаш нийслу кхыча районашка а. Царца а мамогга, моастагIчунца санна, къовсам лоаттабе беза хьехархоша, общественностo.

Къаьстта зуламе а во а хIама да берашка дына гIулакхаш леладайта а уж дына юкъеоза а гIертар. Иштта, Ачхой-Мартана районерча Ачхой-Мартан яхача юртарча мурдий тхьамада Умарова Iаббаса, да венна висаь 12 шу даьнна Зелимхан дешара юкъера а ваьккха мурдашта юкъеоза гIийртар, цунах молла ве безам болаш.

Доккхий хилча берех дынах теша сектанташи фанатикаши бе гIерташ цар чIоагIа зуламе гIулакх леладу. Массавола саг оарцагIвала веза уж во Iадаташи шариIатах юхедисараши вайна юкъера дIадахара.

Дынах тешаш ца хиларал совгIа, цхьаккха тайпара дынца оагIув боацаш дына духьал майрра къовсам лоаттабергболаш хьехам луш хьал кхеде деза бераш. Цу гIулакха боккха лоархIам болаш да дешархошца а цар даьшца - ноаношца а хадданза атеистически болх бар. Из болх дика лелабу Наьсарен - Вокзалерча цхьайтта шерарча школа хьехархочо — атеиста Сакалова. Къаьгтача хьокхамерча масалашца дIахьокх цо дына хьехам нийса ца хилар.

Дика лелабу атеистически болх Наьсарерча 8 класс йолча школеи Ачхой Мартанерча юкъерча школеи. Бераштa атеистически кхетам балара царна Iилман хьехам дIабовзийтара чIоагIа терко ю. Истори, литература, ботаника, математика Iомадеш дешархошта довз наха а обществана а зенаш ду гIулакхаш хьахилара бахьанаш.

Бакъдолча масалашца дIакхетаду бераш массайолча замашка хьаькъал дола нах дына духьал хиларах, кхыметтел тахан а тIехь ды наха баха новкъарле еши «боадон паччахьи» хиларах.

Ковтун, Ткачев, Мархиева санна болча хьехархоша шоай урокашка бакъдолча масалашца гучадоах дына хьехамаш, цун вахарах йола уйлаш харц хилар. Массайолча хана шоаш хьехаш йола дешара материалаш бераш атеистически кхетадарца ювз цар. Дына хоарцонаш дика белгалйоахаш ТIой-Юртарча цхьайтта шерарча школе ботаника хьех Кучиева.

Цу школай хьехархоша массайолча хана материализмаи атеизмаи идеяш йоаржаю бераштa юкъе, царех долча хьехамех кхетадаь ца Iеш, шоай кхетамца, хьаькъалца уж кхетаярца. Цига атеистически темаех лаьца пионерски сбораш хул, выставкаш ю.

Къаьстта уйла тIайохийт дайноаной дынах тешаш долча берашца беча балха бераша тешшаме шоай дагардар, уйла хьааргдола гIулакхаш лоаттаду хьехархоша, цунца цхьана уж бераш коллектива вахара общественни балха юкъеоз. Цхьаццаболча даьша шоай бераштa дын паразаш де яхаш низ беш хилча бераштa новкъостал де кийча хул хьехархой.

Во вIаштIехьдаьккхад бераш атеистически кхетаделга Наьсарен района СурхотIарчеи Яндрерчеи юкъерча школашка, МагIалбика района СоагIапчарча бархIшерарча школе, Ачалкхерчеи Советскерчеи школашка, Ачхой-Мартана района Закан - Юртарчеи Коатара-Юртарчеи школашка. Белгалъяьхача школашка дешара материал лерттIа уйла а яь дына хьехами цунца дувзаденна дола тIехьадиса гIулакхаши нийса ца хилар хьахьокхарца дика таръеш яц. Дына духьаларча темах лаьца сайренаш хилац, ледара кийчъяьй атеиста уголокаш. Дешархой пенгазета тIа наг-нагахьа мара хилац атеистически темах лаьца заметкаш.

Уроке хьехаш йола материал хьехархочо атеистически хьехамца ца ювзар нийса а бакъахьа а дац. Из болх ишта дIакххахьара доккха зеду, берий хьаькъалашка дыно уйлаш ютт. Тоаде деза школашка атеистически хьехам балара гIулакх. Лайиш йолаш дац дыно берий вахарцара уйла, безам, сакъердам телхабелга, дыно ший харцахьарча кхетамца уж хьаькъалах тувладелга, коллективах къоастаделга, харц лувш, лаьй оамалаш йолаш, моллагIа хIама бе-башха ца хеташ уж кхедар.

Коммунизм — из сага бокъонца дола ираз. Цо юкъеоз цун материальни а духовни а хьашташ, вахара ираз, къахьегама дега гIоз.

Къаьнача, харцахьарча, дынах юхедисарашца, цун зенерча хьехамашца, цунах доахкача вахар тIехьатеттача гIулакхашца, вешта аьлча, ды яхача деша беррига чулоацамца къовсам лоаттабелга — коммунистически общество хьалъяра керттера дош да.

У. ОЗДОЕВ,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома Iилмаи школаи отдела инструктор.

„ГIарагIураш" — керда сборник

Нохч-ГIалгIай книжни издательства кепа а теха арахийцад гIалгIай меттала «ГIарагIураш» аьнна корта а болаш дола стихай сборник. Цу сакъердамерча сборника автор ва къона гIалгIай поэт, Московски литературни института студент Чахкиев СаIид. С. Чахкиева хьалхарча сборника юкъедахад В. И. Ленинах, Советски Союза Коммунистически партех, вай йоккхача Даьхенах йола стихаш а, «Заман мух» яха поэма а, иштта кхыдараш а.

Дешархошта дола къоначa поэта доккха совгIат да из.

Х. АЙДАМИРОВ.

СЕРДАЛО
4-гIа оагI. 13 декабрь, 1962 шу.

РЕСПУБЛИКА ПАРТИЙНИ ОРГАНИЗАЦЕ ДЕКХАРАШИ

Новкъоста А. С. Трофимова докладах йола пренеш

чIоагIъьяц ВСНХ-ен РСФСР Госпланон ах шу хьалхагIа оттаяь 1963 шерарча плана проект.

Боккхача лоархIаме гIулакх да кооперированни поставкай план кхоачашъяр. Из план кхоачаш а ю оаха. Цхьабакъда, заводага хIанз а хьакхаьчаяц кооперировани поставкашта йола 1963 шерара план. Цу гIулакхо чIоагIа новкъарле ю завода.

Буровой насосаш хьаяра йоккха опыт йолаш я тха завод, оаха арахийцай «12 ГР» БУ-75, ИМ-50 яха насосаш. 1961 шера заводо арахийцай «13 ГР» яха насос. Паччахьалкхен комиссе дика могаяьй из насос. ХIаьта цу тайппара насос заводо 1963 шера 20 арахецаргья. ДIахо йодача хана царех хургдар ховш дац. Госплано цхьан кога тIа даккха деза оборудовани арахецара гIулакх, дикагIа йола нефтеаппаратура плана юкъе а ухийташ.

ТОРОНАШ ЙОККХИЙ Я

О. С. БЕЛЯЕВ,
КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь

Городерча коммунисташа, берригача къахьегамхоша чIоагIа теркам тIабохийташ Iомаю КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш. Пленуме Н. С. Хрущева яьча доклада тIа дика хьахьекхад экономика дIахо а дегIайоалаяра вай даьха толамаш, белгалъяьй дуккхача предприятешка, гIишлоний организацешка пайда ца эца йоккхий торонаш.

Советски халкъаца цхьана КПСС XXII-ча съезда решенеш кхоачашъяра хьинаре къахьег Грозне къахьегамхоша а. Города промышленноста ханал хьалха кхоачашъяьй 11 бетта план. 1960—1962-ча шерашка 31,5 процент лакхъеннай къахьегама овсарле, продукцега дIадодар лохдарах 20 миллион сом кходаьд. 88 промышленни предприятех 83 семилетка диъ шера план кхоачашъяьй.

Цхьабакъда, кIезига дац кхоачамбоацараш а вай промышленноста балха юкъе. Промышленноста доал лерттIа ца делга, партийнии комсомольскии организацей болх кхетамца вIаштIехь ца баьккхалга мара дац из. Из бахьан долаш промышленни предприятех 23 проценто укх шера 10 бетта производственни план кхоачашъяьяц, къахьегама овсарле лакхъяреи продукцега дIадодар лохдареи планаш кхоачашъяьяц 17 процент хулача предприятеша.

Доккхий кхоачамбоацараш да капитальни гIишлош хьалъеча а. 87 процент кхоачашъяьй кхаь шереи ийс беттаи йола капиталовложеней план. 25 миллион сом ахча пайда эцанза дисад. Наха чуIе гIишлош хьалъяра йолча капиталовложеней план 88 процент мара кхоачашъяьяц, пайда ца эцаш дисад 3,5 миллион сом ахча.

Технически документацеца, ахчанца, оборудованеца Iалашъянза йола объекташ юкъекхухь титульни спискашта. Масала, Грозненски химзаводе хьалъеча кердача цехий технически документаци 1959 шера кийча хила езаш яр, цхьабакъда, 1962-ча шера мара хьакхачанзар из, хIаьта оборудованена 1963-ча шера хургйолаш мара заказ даьдац.

ХIанз а тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш да гIишлоний организацей балха юкъе. Къаьстта во вIаштIехьбаьккхаб къахьегам. Хьожаргда вай СМУ-9 нов. Каратеев керте латтачеи СМУ-4 нов. Гоголь керте латтачеи гIишлоний участкай балхага. Нов. Каратеева участка укх шера хьалдергда 9500 квадратни метр хиллал дола наха чуIе цIенош, хIаьта Гоголя участка 2620 метр мара дергдац.

Мишта вIаштIехьдаьннад нов. Каратеева уж толамаш даха? Эггара хьалха, болхлой каст-каста хувцалуш ца хилара, царна тайп-тайпара говзалаш харах. Цу участке дика вIаштIехьбаьккхаб къахьегам, дика я дисциплина, нийса лелаю учет, юкъекхухь кердараш.

Вай хьалашка диллача нийсагIа хургда РСФСР гIишлоний Министерства чу а йоагIаш кхо трест йиллача: промышленни гIишлоний, гIишлоний материалаш ю, специализированни балхаш ду тресташ.

сийлен цIи лелаеш. Цхьабакъда, иштта дале а заводе дикка кхоачамбоацараш да. Дуккхача шерашка заводо кхоачашъяц ассортиментах йола план. Из хул планаш нийса ца увттаяр бахьан долаш. Масала, тIеххьарча хана IажагIа парафин кIезигагIа эшар бахьан долаш ноябреи декабреи из кIезигагIа арахийцар, цхьабакъда, валови продукце плана тIара из дIаяьккхаяц. Иштта, продукци арахецареи из дIаяхьареи планаш вIаши нийслуш яц. Цу гIулакхо чIоагIа новкъарле ю план кхоачашъяра.

Планови органий болх, КПСС ЦК ноябрьски Пленумо дIадехача тайпара, эргабаккха а, дика квалифицированни кадраш хьожаеш, тоабе а беза. Цахаддаш вахарца бувзам лелабе беза планови органаша. кIоаргагIа йовза еза заводий экономика.

— Планаш кхоачашъелга дезе, — йоах Н. С. Хрущева, —бокъонца нийса увттае еза планаш.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш толамца кхоачашъяра берригa низ оарцагIбаьккха, къахьегаш я завода коллектив.

ЧIОАГIА ПАЙДАНЕ ГIУЛАКХ

М. А. ЕВСЕЕНКО,
Нохч-ГIалгIай совнархоза председатель

Укх тIеххьарча шерашка геттара дукха балхаш даьд вай парте мехка халкъа боахама экономика тоаяра. КПСС ЦК ноябрьски Пленуме дийцар лоархIамегIа дола декхар — хIанз шерра коммунизм хьалъеча хана дIахо халкъа боахама партийни кулгалделга тоадар.

Семилетка диъ шера Нохч-ГIалгIай совнархоза промышленность дегIаярах дийцар ший доклада тIа нов. Трофимова. Цудухьа аз цу хьакъехьа дукха дувцаргдац. Духхьал цхьа масал доаладе безам ба са. Совнархоза хIанзарча балхий керттера боарам 1957 шераца нийсбича 83,3 процент лакхбеннаб. Цо вайна карагIдаьннараш хьагойта а ца Iеш, вайга йоккхий торонаш йолга гучадоаккх.

Цхьабакъда, совнархоза балха юкъе дикка кхоачамбоацараш а да. ХIанз КПСС ЦК ноябрьски Пленумо дIахо промышленность дегIайоалаяра керда торонаш гучаяьхай. Къаьстта чIоагIа пайдане гIулакх да совнархозаш йоккхагIа яр. Промышленни экономически районаш йоккхагIа ме хул цар лоархIам лакхлу. Цудухьа экономика цхьатарра йола совнархозаш вIашагIтоха лаьрхIад. Иштта Ростовскии, Краснодарскии, Ставропольскии, Нохч-ГIалгIайи, Дагестанскии, Къилбаседа-ХIирийи, Кабардинскии совнархозий ларда тIа вIашагIйолла лаьрхIад Къилбаседа Кавказа совнархоз. Цу гIулакхо йиш хулийтаргья торонех бизза пайда эца, керда техника балха юкъеяхьа, эшшача моттиге специализаци е. Кердача совнархоза дуккха отделаш а управленеш а хургья. Къилбаседа Кавказа совнархоза центр Ростове хургья, хIаьта цун управленеш промышленность дукхагIа йолча экономически районашка хургья.

Дерригача советски халкъо дег чура къоабалъю КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш. Шеко яц, парте хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашдара Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша шоай дерригa хьинар оарцагIдаьккха къахьегаргхилар.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДIАДОАХАШ...

М. И. АБУБАКАРОВ,
Гудермесски производственни совхозно-колхозни управлене начальник

Гудермесски совхозно-колхозни управлене дег чура къоабалъю КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш. Укх шера чIоагIа къахьийгар тха управлене юртбоахама къахьегамхоша КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеш. Паччахьалкхенга 19 эзар тонн ялат дехкар. Иззал ялат паччахьалкхенна цIаккха деннадац тха зоно.

ХIанз ерригача колхозашка, совхозашка дика кийчъяьй зябь, дика тIадаьннад гурахьа дIадийна ялаташ. Беррига низ тIабахийта къахьегаш ба юртбоахама къахьегамхой паччахьалкхенна шура дIаялара план кхоачашъяра. Цхьабакъда, из гIулакх цхьадолча боахамашка ледара латт. Царех я «Джалка», «Шалинский» яха совхозаш, Ведана района колхозаш. Цу боахамий кулгалхоша кхетамца вIаштIехьбаьккхабац болх.

Управлене колхозашкеи совхозашкеи хьалъе лаьрхIадар доахани Iаьсийи чудоахка керда помещенеш, дуккхача фермашта механизаци е. Бакъда, геттара ледара ду уж балхаш.

Управлене колхозашкеи совхозашкеи хIанз а нийслу боахама бокъонца доал де ца ховш бола кулгалхой. Цхьабараш ба паччахьалкхен рузкъа вIалла кхо ца деш. Къаьстта из ала доагIа Гудермесски района «Дружба» яхача совхозах, Курчалоевски района «Путь к коммунизму» яхача колхозах.

Массанена ховш ма дий укх шера ахка чIоагIа йокъал латташ хиннилга, хIаьта а «Шалинский» совхоза директореи керттерча агрономеи статуправлене справка еннаяр кхашка дехкача хих пайда ийцабац йоачан латтар бахьан долаш, аьнна. Мегаргдолаш дий из? Опыто хьахьекхад кхашка хиш дехкаш хилча тха зоне чIоагIа пайдане долга.

Тхона хет укх тайпара дола дош къоастаде деза, аьнна. Цхьайолча лоаман районашка дукха техника я, бизза пайда а ца эцаш латташ. Ножай-Юртеи Веданеи районашка духхьал 125 автомашин я, иштта дукха я кхыйола техника а. Из техника кхыча районашка дIаяла еза.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума керда торонаш гучаяьхай вайна. Низ кхобергбац вай парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара.

ТОЛАМЦА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ!

М. СЕРГИЕНКО,
Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода йоккхагIа йола оператор

Доккха ираз дар сога кхаьчар: КПСС ЦК ноябрьски Пленуме дакъа лоацаш хилар со. Боккхача лоархIамера дешаш дар Пленуме дийцараш. Н. С. Хрущева ше доклад еш белгалдаьхар вай халкъа боахаме хIанз дола кхоачамбоацараш а, цу хьакъехьа дIахо де дезараш а. Ноябрьски Пленуме дийцадешаш ший ханна оттадаь а, хIаьта кхоачашданза даргдоацаш а да. Хьаэцаргья вай духхьал тха завод. 11 бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй завода коллективо, дикка лохбаьб продукци хьаярга дIабода мах, лакхъяьй къахьегама овсарле. 500 саг ва заводе коммунистически къахьегама ударник яха

ТОЛАМАШ СОВДОАХАРГДА

Н. А. ЭСМУХАМБЕТОВ,
«Шелковский» яхача совхоза воккхагIа вола жаIу

Н. С. Хрущева сога дайтача письмо тIа, дIайха моаршал а луш къоабалъю тха бригада тIаийца декхараш кхоачашде карагIдаларца. КПСС XXII съезде делегаталла со вахийтача хана са ираз хилар Н. С. Хрущевца къамаьл де. Сай новкъосташца цхьана хIара 100 жийна тIехьа 140 Iаьхар хьалхебергба, аьнна дош делар аз Никита Сергеевича. Толамца кхоачашдир тха бригадо из дош. Цунах нов. Хрущевга хоам бир оаха. ЧIоагIа ше мукъа воацаш вале а тхога жоп дайтар Н. С. Хрущева. ХIанз Никита Сергеевича дIайхача дешаша дегаш ураоттадаьча тха бригадо керда толамаш доахаргда хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара.

ХIанз тхона хьалхашка латтар эггара бехктокхамегIа йола ха я, жега дика Iа даккхийта деза. Из гIулакх толамца чакхдоаккхаргхиларах тешаш да тхо, хIана аьлча шортта Iалашдаьд доакъар, дика тоаяьй какшараш.

Н. С. Хрущева ший письмо тIа белгалдаьккхад, тха бригадана карагIдаьнна толамаш кхычар даха а йиш йолга, нагахьа санна дикагIа йолча опытах пайда эце. Из бакъда. Тха санна хьалаш долаш дукха ба, цхьабараш дикагIа жа доажаду моттигаш йолаш а ба. Хьокхамаш тайп-тайпара хилара керттера бахьан да, цхьабараша кхетамца болх вIаштIехь ца баккхар. Тхоай балха опыт массанена дIайовзийта кийча да тхо. Дувла тхо долча!

Нов. Н. С. Хрущева дайтача письмос гIоздаьха хиларца дош лу оаха дIахо толамаш совдаха, КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш кхоачашъяра берригa низ тIабахийта къахьега.

ЛОАМАН ДАЬГIЕНАШ КАРАЕРЗАЕ ЕЗА

З. С. ДУДНИК,
КПСС Грозненски райкома хьалхара секретарь

Района партийни организаце дукха болх баьб тIадоагIача шера чуэцаргболча хьувкъама лард йоллаш. Планал совгIа дIадийнад гурахьа дув ялат, во лелац зябь кийчъяра балхаш а. Цхьабакъда, лаьттанцара балхаш деча гIулакхаш во деце а цIенхашттара кхоачамбоацараш да хьайбай боахаме. Планах лаьрхIачул ялх бIаь корта кIезигагIа да хьайбаш. Из хиннад укх шера дуккха хьайбаш дайнадаь. Из деррига а дIалаьрхIача района боахамаша зехьа доадаьд эзар тонн дулх.

Доккха зе детт доахан Iахар дисаро а. Укх шера цхьайтта бетта 100 Iатта тIехьара хьалкхедаьд 68 Iаса, хIаьта «Грозненский» совхозе — 52 Iаса, «Староюртовский» совхозе — 35 Iаса. Соахка укх хана йоаккхаш хинначул 22 процент кIезигагIа шура йоаккх «Горячеисточненский» совхозо. Шурийца города къахьегамхой Iалашбе декхарийла я № 2 йола совхоз, цхьабакъда укхаза а 14 процент кIезигъеннай шура.

ХьатIакхаьчай лоаман даьгIенех бокъонца пайда эца беза ха. Сона хетаргахьа, Бурунашка ца а лехкаш жа ахкан 3—4 бетта лоам леладе деза, тIаккха ха шелъелча жа Бурунашка доажаде а йиш хургья. Лоаман даьгIенаш бокъонца караерзае еза, цу гIулакхо торо хулийтаргья дукхагIа дулх, тха, кхыйола продукташ яха.

Опытни юртбоахама станци я тха районе, юртбоахам дегIабоалабара ер ма дий аьнна хIама даьдац станце коллективо. Вахарца, таханарча декхарашца айхха бувзам болаш хила беза Iилмахой болх.

ПАЙДА ЭЦА БЕЗА ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ

С. А. АТИЕВ,
Шаьла райисполкома председатель

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъеш дукха балхаш даьд Шаьла района боахамашка укх шера. Эргаяьккхай лаьттан структура, кIезига пайда луш йолча культурашта меттел дIайийнай пайданегIа йола культураш. ДIадаха ахка хала хиннадале а хьийкъа ялаташ чуийцад. Районе дикка тоабаьб хьажкIаш лелаераштa алапи телара болх. ДукхагIа хиннай керда маякаш. ХIанз районе механизатораш чуийнна къахьегаш ба тIадоагIача шера хьувкъама лард йоллара.

Бакъда, хIанз а дукха кхоачамбоацараш да района хьайбай боахаме. Хьайбай продуктивность лоха хилара керттера бахьан да доахан Iаьхара дисар. Цу хьакъехьа нов. Трофимова тхона яь критика нийса яр. Са безам ба района совхозашка оттаяьча шура яккхареи из паччахьалкхенна дIаялареи планах дувца. Из план оттаяьй 3,2 процент шурий хьоанал а лоархIаш, соахка яьккхача шурийга хьежжа, хIаьта цу юкъе дахад укх шера тIакхета деза доахан а. Бакъда, совхозашка иззал доахан дебаде торонаш яцар, цудухьа из декхар кхоачашде йиш хиланзар. Цу гIулакхо дикка новкъарле йир шура яккхара план кхоачашъяра. Тхона хет, планаш моттигера хьал а довзаш, оттае еза, аьнна.

ХIанз ноябрьски Пленума решенеша дегаш ура а оттадаь, чуийнна къахьегаш ба юртбоахама къахьегамхой. 103 процент кхоачашъяьй зябь ахара план, 104 процент дIадийнад гурахьа дув ялат. 1 январь тIакхачалехьа вIашагIйохкаргья хьажкIаши свеклаи лелаю звенош.

Дикка балхаш даьд юрташкарча наха механизаторий говзалаш Iомаяра. ХIанзле районе вIашагIъехкача курсашка дешаш ва 600 саг.

Районе дукха да кIотаргаша дIалаьца лаьтта. Цунах пайда эца беза. Оаха дех тIадоагIача шера кIотаргаш дIа а яьха лаьтта мукъадоаккхаргдола гIулакхаш кхоачашдар.

Боккха пайда баргболаш дар е гIулакх а: опытни станце доалахьа хIанз 2 эзар совгIа гектар лаьтта да, хIаьта цар тохкамаш деш дола лаьтта 48 гектар мара дац. Нагахь санна цигара совдола лаьтташ «Шалинский» совхоза хьаделча хIанзчул шозза дукхагIа хьакхарч лелае йиш хургьяр.

Шаьла района юртбоахама къахьегамхоша дош лу, хьамсарча парте хьалхашка оттадаь декхараш толамца кхоачашде.

ХАННАХЬА УВТТАЕ ЕЗА ПЛАНАШ

Е. П. ЛАРИОНОВ,
«Красный молот» завода керттера инженер

Тхона дика хов, промышленноста партийни кулгалдар эргадаккхаро завода коллективага шоашта хьалхашка латта декхараш кхоачашде дикагIа торо хулийтаргхилар. Иштта боккхача пайданера гIулакх лерхI оаха кагий совнархозаш вIашагIа а теха, Къилбаседа Кавказе, Ростове аппарат а йолаш, цхьа юкъара совнархоз хьаяр.

Дикка новкъосталаш даьд тхона совнархоза, къаьстта нефтеаппаратура цех хьаелла а деш. Цхьабакъда, деррига а дешаш къестадаьдац оаха совнархоза новкъосталца. Мелла дийцача а, совнархоз мехкдаьтта я, из яц машинаш хьаяра совнархоз. Цудухьа совнархозагара эшаш а дуккха гIулакхаш дисад тха.

ВIаштIехьдац планироване, снабжене, сбыта гIулакхаш. Юкъекхача боал 1962 шера тIеххьара бут. Цхьабакъда, заводага хIанз а йолаш яц 1963 шера йола план. ХIанз а

БЕРКАТ ДАЬННАД ПРОИЗВОДСТВЕННИ УПРАВЛЕНЕЕХ

С. М. САГОВ,
Наьсарен райисполкома председатель

Наьсарен районерча къахьегамхоша чIоагIа теркам тIабахийта Iомаю КПСС ЦК ноябрьски Пленума материалаш.

Укх шера йокъал хинна йоллашехьа а, районерча совхозаша паччахьалкхенна дIаеннай 130 эзар пунт ялат, из соахкарчул дикка дукхагIа да. Ханнахьа чуийца даьлар укх шера ялаташ. Эггара тIехьа кхачаш йола хьажкIаш а 20-ча октябре чуийца яьлар.

Дикка толамаш даьхад оаха хьайбай продукташ йоахаш а. Укх шера 1-ча декабрга кхоачаш соахкарчул 31 процент дукхагIа дулх даьккхад оаха, хIаьта шура — 16 процент, тха —25 процент.

Паччахьалкхенга тхаи фуаши дохкара план кхоачаш а яь, хIанз уж продукташ планал совгIа дIалуш я тха совхозаш.

ХIанз тхой хур деш да тхо паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяра.

Хьайбай боахам дIахо дегIабоалабара дика кийчо яьй тха совхозаша, кхоачамбалла доакъар Iалаш а деш.

Белгалдаккха дезаш да Сунженски производственни колхозно-совхозни управлене тхона техникаца а механизаторски кадращца а доккха новкъостал даь хилар.

Наьсарен районерча къахьегамхоша чIоагIа баркал оал партена, правительствана, парте обкома района халкъа боахам дегIабоалабара йоакхоярах. Наьсарен-Вокзале хьалъяьй электроинструментий завод, хьалъе йолаяьй трикотажни фабрика, нефтеприборий завод.

Оаха дех совнархозагара 1963 шера лоархIамегIара объекташ хьалъяь йоахаргйола гIулакхаш вIаштIехьдахар. Иштта дех оаха культурно-бытови объекташи наха чуIе цIеноши хьалдара, молача хина гIулакх вIаштIехьдаккхара, иштта кхыча гIулакхашта новкъостал дар.

Iалаьмате нийса а пайдане а да юрта боахама а промышленноста а кулгалдара къаьсткъаьста партийни комитеташ харжар. Цу гIулакхо доккха новкъостал дергда халкъа боахам сихха дегIабоалабе.

ШЕРРА ПАЙДА ЭЦА ЙОККХАЧА ГРУППЕХ ХЬАКХАРЧ ЛЕЛАЯРА МЕТОДАХ

М. И. ШАРУНОВ,
Грозненски опорно-хьоккхама совхоза свинарь

Коммунизм хьалъяра программа кхоачашъеш, 1962 шера йоккхий къахьегама коталонаш яьхай тха коллективо. 6500 гектарах хIара гектара тIара 22,5 центнер кIа даьккхад тха совхозо, паччахьалкхенна ялат дIадалара план 158 процент кхоачаш а еш.

ХIанзле а 92,3 процент кхоачашъяьй совхозо шера йола дулх дохкара план.

Виъ сагах латтача тха звенос болх бу йоккхача группех хьакхарч лелаеча методах. Соца ба цIи хеза хьакхарч лелаераш нов. Наумова, Андреев. Йиъ эзар хьакха я тхога кхоабаш. Иззал йоккха хьакхарчий группа лелае вIаштIехьдоал тха механизаци ярах. Механизаци ялехьа 18 саго лелаяь хьакхарч хIанз оаха виъне лелаю. 11 бетта кхаба а кхаьба, паччахьалкхенна дIаеннай оаха 5218 хьакха.

Толамаш кхы а дукхагIа хургдар тха, нагахьа санна ерригача торонех бизза пайда эцаре. Соахка турбаш Iоехкаяле а, хIанз а автомашинашца кхухь оаха хьакхарчашта меладе хий.

Соахка денз шекара свекла дIае доладеннад тхо. ХIара хьакхийна дени-бусеи 600 грамм дулх тIакхет шекара свекла хьокхача хана.

ДикагIа хургда мотт сона хIара боахаме йоккхача группех хьакхарч лелаяра методах пайда эцар. ТIаккха шеко а йоацаш, нийсса ах кIезигагIа хургда дулха центнер яккхарга дIадодар, лакхлургья балха овсарле.

Тха звенос декхараш тIаэц: 1963 шера хьал а кхеяь хIаране дозал 90 килограммал кIезигагIа доацаш йола 8500 хьакха паччахьалкхенна дIаяла, хьакхий дулха центнер яккхарга дIадодар 35 сомага кхаччалца лохде.

ДИКА КУЛГАЛДЕРГДОЛА КАДРАШ ЭШ

В. Ф. РУСИН,
Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министра заместитель

Кердача семилетка диъ шу чакх даьннад. Парте Центральни Комитета, цун хьалхарча секретара новкъоста Н. С. Хрущева доккха новкъостал дарах лоархIамера толамаш даьхад Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша. Нагахьа санна хьалха хиннача Грозненски област о 1953—1957 шерашка 386 эзар тонн яьккхаяле, укх тIеххьарча пхе шера Нохч-ГIалгIай республико 590,5 эзар тонн ялат даьккхад.

Дикача хIамашца цхьана цхьадола кхоачамбоацараш а да вай республикерча юрта боахаме. Ший доклада тIа нов. Трофимова а дийцар уж. ХIанз оаха вIаштIехьдоах юрта боахамера кхоачамбоацараш дIадоахаргдола гIулакхаш.

Ростоверча юрта боахама экономика институтаца цхьана оаха йистедоаккхаш латт республикерча колхозаштеи совхозаштеи специализаци яра гIулакх, къоастадеш да Грозне гонахьа шурий база хьаяра гIулакх, иштта кхыча боахамий де дезараш.

Тхона бакъахьа хет, сомий бешамаш шаьрача лаьтташка а ца йогIаш, лоамашкарча боахамашка дIаегIача. Шаьрача лаьтташка дIае еза хьажкIаш, кIа, технически культураш, шекара свекла. Иштта бакъахьа да, лоамашкарча даьгIенех дикагIа пайда ийцача а.

Юрта боахам дегIабоалабара де дезарех керттердар да колхозаштеи совхозаштеи дика кулгалдергдола болхлой балхашка дIанийсбар. Дукха колхоза председателаши отделеней управляющеши ба вай республике специальни образовани ца хиларал совгIа, кхыметтел ворхI шерара а юкъера а образовани йоацаш.

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕРГЬЯ СЕМИЛЕТКА

М. Я. ПАУК,
«Малгобекнефта» 1-ча промысла заведующи

Доккхий къахьегама толамаш даьхад КПСС XXII-ча исторически съездо дегаш гIоздаьхача тха коллективо укх шера. Мехкдаьтта даккхара 11 бетта йола план 104 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа дукхха эзараш тоннаш мехкдаьтта деннад Даьхенна. Мехкдаьтта даккхарга дIадодар 3,2 процент лохдаьд, дикка лакхъеннай балха овсарле а.

Тха балхацарча кхоачамбоацарех эггара лоархIамерадар хет сона, планироване гIулакх вIаштIехьа ца хилар. Укх шерах цхьайтта бутт баьннаб. Цу юкъах ийссаза хийцай тха план. Цу тайпара хувцараш деча метте мишта кхоачашъергья план, мишта тIаэцаргда декхараш?

Механизации диспетчеризации яро торо хилийтай тхога болхлой балха тIа дIанийсбар тоаде. ХIанз тха я глубоконасосни кIедж етташ йолеи скважинаш.

Нов. Н. С. Хрущева ший доклада тIа белгалдаьккхар, культурно-бытови объекташ хьалъяр чуIе цIенош хьалдарал тIехьадусаш хилар. Из МагIалбике а долаш да. Йоккха городок хьалъяьй болхлошта. Цхьабакъда, бании клуби йоацаш я. Дукха ха яц школа йистеяьккха а. Из а газ чу ца а юллаш дIаеннаяр. Школе шийла хиларах кIирах деша аханзар бераш.

Иштта белгалдаккха безам ба са, парте горкомо дукхагIча даькъе юрта боахама гIулакхаш леладеш хилар. Парте обкомо а кIезига кулгалду тха мехкдаьтта предприятешта. Обкоме а горкоме а дуккха бехктокхамера болхлой ба тха промысле хиланза а, тха гIулакхаш ца довзаш а, тха промыслера дикагIа бола болхлой ца бовзаш а.

Тха барт тайнача, Ленина орден лелаеча коллективо дош лу парте обкомо хьалхашка оттадаь декхараш сийленца кхоачашде, семилетка ханал хьалха кхоачашъе.

КХЫ А ЛАКХЪЕ МАШИННАЬКЪА ГРУЗООБОРОТ

И. П. КИЧИК,
Къилбаседа Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене начальник

Парте XXII-гIа исторически съезд хинначул тIехьагIа лоархIамера толамаш даьхад тха отделенерча болхлоша. Цу хьакъехьа эггара хьалха ала безам ба са, диспетчерски организаци юкъейоалаярах. Цу гIулакхо чIоагIа лакхбаьб локомотивни бригадийи маршрутни линейни организацейи лоархIам. Оаха 100 километр совгIа болча наькъ тIа шпалаш яхкай.

У-з яхача кердача локомотивашца Iалашъеш латт тха еррига отделени. Цу гIулакхо торо хулийт эксплуатационни балхий боарам лакхбе. Укх тIеххьарча шерашка дика лакхъеннай грузооборот, технологически коммерчески скоросташ.

Денгара ди массаза доал совдоал машиннаькъахой къахьегама хьинар. ХIанз укх сахьате коммунистически къахьегама цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш 16 предприяти, 608 бригадеи цехи я, 9 эзар 66 саг юкъе а волаш. Из сий дола цIи еннай 4391 машиннаькъахочоа.

Цхьабакъда, лоархIамера кхоачамбоацараш а да тха балха юкъе. Царех да ерригача торонех лерттIа пайда ца эцар, поездаш лелара графикаш телхаяр, иштта кхыдараш. Уж кхоачамбоацараш дIадаха гIерташ да тхо.

ТIехь-тIехьагIа лакхлуш латт транспорта балхий боарамаш Къаьстта дукхагIа хиннад дIаюха кхухьа мухьаш вай республикера мехкдаьтта промышленность дегIаярах.

Машиннаькъа отделене болх тоабара новкъостал дергда Къилбаседа Кавказа юкъара совнархоз хьаяро. ЧIоагIа гIойле ергья цу совнархоза мехкдаьтта чакхдаккхара управлени вайцига хиларо а.

Сона хетаргахьа, дика уйла а яь вIаштIехьдаккха деза машиннаькъа линейни станцешта партийни кулгалдара гIулакх.

Коммунизм хьалъяра новкъа баьккха керда боккха гIа

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа.)

йолча йиъ гиганта нийсса йола мощносташ. 1963 шера СССР хьаеш йола электроэнерги 11 процент лакх а лургья, 407,9 миллиард киловатт-сахьатага дIа а кхоачаргья.

Мехкдаьттахи газахи пайда а эцаш, мехка доагама баланса структура дIахо тоае лаьрхIад. Дерригa доагора тайпаш хьададахар 6,3 процент лакхлуча мехкдаьтта даккхар 10 процент лакх а лургда, 205 миллион тоннага а кхоачаш — из да семилетка контрольни цифрех лаьрхIачул 5 миллион дукхагIа. 17 процент лакхлургда газ йоаккхилга. Уж гIулакхаш кхоачашдарца дерригача доагора юкъера мехкдаьттаи газеи удельни вес 48 процентага дIакхоачаргда 1958 шера хиннача 31,8 процентаца нийсдича.

Берригa халкъа боахам техникаца кийчбара эггара лоархIамера гIулакх да машинаш хьаелга дегIадоаладар. Машиностроенеи металлообработкаи продукци арахецара берригa боарам 1963 шера 11,5 процент лакхлургба, дукхагIа хIама хьадечеи пайданерчеи машиний удельни вес лоархIамболлаш лакх а луш. Дикка дукхагIа арахецаргья юрта боахама механизаци яра эша машинаш. Хьае езаш я 325 эзар трактор (укх шера яьчарел 13 процент дукхагIа). Целинникаша дIаэцаргья «Кировец» яхача 22(говра низ болча чархаш йолча тракторий хьалхара парти.

Машинаш хьаяр дегIадоаладечеи цар технически боарам лакхбечеи боккха лоархIам болаш хургда автоматизаценеи машинаш хьаяраи йола Паччахьалкхен комитет эргаяккхар, электротехника йола керда комитет вIашагIйоллар. Конструкторски проектнии организацешта централизаци а специализаци а яро торо хулийтаргья балха юкъера харцахьара параллелизм дIаяккха, промышленноста шерра стандартизации унификаци яр чакхдаккха.

Цул тIехьагIа докладчика хьайийцар ейгача промышленноста хьожаяь капитальни вложенеш. Уж лакхлургья 22 процент. 1963 шера арахецаргда 6 миллиарди 600 миллиони метр кIадаш, 944 миллион метр даьри, 365 миллион метр зип, 518 миллион метр гата кIадаш (США а юкъе йолаш, дунен моллагIча мехка арахецачул лоархIамболлаш дукхагIа зипи гата кIадаши арахец хIанз СССР-е).

Лакхлургда 1963 шера кхачан продукташ арахецар а. 440 эзар тонн, е 1962 шера даьккхачунна юхе 10 процент дукхагIа, лакхлургда дулх доаккхилга. 1 миллион тоннал дукхагIа доаккхаргда маша даьтта, из да США доаккхачул цкъаи-ахаззеи дукхагIа.

ДегIаяра йоккхий перспективаш йолаш я чкъаьрий промышленность. ТIадоагIача шера лаьрхIад 4 миллиони 220 эзари тонн чкъаьрий лувца — 1961 шера лийцарел дукха ца эшшаш 600 эзар тонн дукхагIа.

ДегIадоагIаргда кхы дуккха а кхачан продукташ арахецилга. Шерлургда тайп-тайпара культурно-бытовойи цIагIа леладуи товараш арахецилга.

Юртбоахам дIахо а дегIабоалабара де дезараш дувцаш, нов. Дымшица белгалдаьккхар, цу отрасла экономикеи цун материально - технически база чIоагIъяреи дегIаяреи программа парте XXII-ча съездои КПСС ЦК мартовски (1962 шу) Пленумеи решенешка еннилга.

Сталина культ личность йолча хана юртбоахам дегIаахара дешашта цхьаккха лоархIам ца беш хинна хьал цIендаь дIадаьккхад парте Центральни Комитета. Сихха юртбоахам дегIабоалабара духьа из техникаца Iалашбар, целинни лаьтташ карадерзадар, колхозийи совхозийи экономика чIоагIъяр санна долча КПСС ЦК сентябрьски (1953 шера) Пленум хинначул тIехьагIа парте чакхдаьха гIулакхаш юртбоахама продукци дукхагIа яккхара хоадамболлаш хилар, хIаьта юртбоахам дегIабара кхы тIехь-тIехьагIа боккхагIа лоархIам болаш а хургда.

1963-ча шера кийчдергдола ялат 4 миллиард пунт да. Вай мохк дегIаахара хIанзарча этапо чIоаггIа дIадех 1963-ча шера 4 миллиарди 200 миллиони пунтагара 4 миллиарди 500 миллиони пунтага кхаччалца ялат кийчде дезилга, хIаьта тIехьа тIадоагIача шин-кхаь шера — 5 миллиард пунтага кхаччалца. Из декхар кхоачашдара эшаш йола торонаш царех лерттIа пайда эца мара ца безаш йолаш я. Ялати хьайбашта доакъари совдаккхара йола йоккха резерв я кхы дIахо а баьцаш юи параш болеи лаьтташ кIезигдар. 1963-ча шера дегIадоагIаргда хьайбаш, оалхазараш, боамби, шекара свекла эцилга.

Юртбоахама материально-технически база кхы дIахо а чIоагIъе лерхI. Цу гIулакха дIайохийташ йола капитальни вложенеш 4,1 миллиард сом хургья — семилетка контрольни цифращца лийрхIачул дикка дукхагIа. Уж средстваш дукхагIча даькъе дIаяхийта лерхI пригородни специализированни баьца даарий-шурий совхозашка хьайбай помещенеш хьалъечеи целинни районий совхозашкеи.

Дикка средстваш дIахец лаьтташ докъадечеи царна хий дехкачеи, даьгIенашка хий дулачеи. 1963-ча шера 30 эзар гектар хулача хий дехкача кердача лаьттах пайда эцаргба, дукхагIча даькъе боамби дIабувча республикашка. Юртбоахама лургъя 236 эзар трактор, 209 эзар тракторни сеялка, 78 эзар ялат чуэца комбайн, кхы дуккха а машинаш.

Юртбоахама техниках пайда эцара даькъе цIенхашттара кхоачамбоацараш хилара теркам тIаберзабир докладчика.

ТIадоагIача шера дикка балхаш де дезаш да транспорта дерригa доакъош кхы дIахо а технически эргадахараи тоадараи. Машиннаькъа линешта электрификаци елга, хIаьта машиннаькъа транспорт дизельни тяга тIа йоаккхилга дIахо а хьоргда. 1963-ча шера цу эггара прогрессивнегIа долча тяга тайпашца машиннаькъа берригача балхах 70 процент кхоачашбергба. Одессе, Новороссийске, Николаеве, кхычахьара а цхьайола форда порташ эргайоахаш балхаш де лерхI. Фордеи хинеи флота дукха керда кемаш лургда. ДегIаухаргья дукхагIа пайдане йола трубопроводни транспорт. Хьалъяь яргья йоккхагIйола «Дружба» яха нефтепровод. БIарчча хьаийцача транспорта грузооборота дерригa тайпаш 1963-ча шера 6,3 процент дегIадоаладе лерхI планах.

Коммунистически партеи Советски правительстваи, белгалдаьккхар докладчика, Iалаьмате чIоагIа терко ю **капитальни гIишлошъелга** тоадареи капиталовложенеш дукхагIа пайда лургболча тайпара дIаахийтареи дешай.

1963-ча шера капиталовложеней боарам 9,9 процент лакх а бенна 33,5 миллиард сомага дIакхоачаргба. 1963-ча шера контрольни цифращца лийрхIачул дукхагIа да из. Къаьстта дукхагIа капитальни вложенеш яхийта оттадаьд юртбоахам. химически мехкдаьттеи газови промышленность, юртбоахама машинаш ю предприятеш, электростанцеш хьалъяра, ейга промышленность дегIайоалаяра.

ДIахо капиталовложеней концентраци е а керда хьалъеча гIишлоний боарам оттабе а лерхI планах. Паччахьалкхен плано чIоагIъеча, къаьстта боккхача лоархIаме лоархIача списка юкъейихьай 628 гIишло. Уж шоай ханнахьа йистеяхарах дукхагIча даькъе тийша да химически, мехкдаьтта, металлургически, цементни, иштта кхыча промышленноста доакъой производственни мощносташ болх бе йолаялийтара программа кхоачашъелга.

ГIишлош хьалъеча вай йоккхача масштабаша дIадех гIишлоний материалаш арахецилга кхы дIахо а дегIадоаладелга, къаьстта гIишлой доакъош вIашагI а хетташ хьалъе торо луш йола изделеши конструкцеши дукхагIа а хецаш, (1963-ча шера гIишлон-монтажни балхий боарам 6,8 процентага кхаччалца лакхбе беза). ТIадоагIача шера цемент арахецилга 63 миллион тоннага кхоачаргда. Докладчико дагадохийтар, 1953-ча шера Советски Союзе Американкерчул кхозза кIезигагIа цемент еш хиннилга, хIаьта 1963-ча шера СССР гаьнна тIехьа бутаргба хIанзара США цемент хьаяра боарам.

Сборни железобетон хьаяр тIадоагIача шера 44 миллион кубически метрага дIакхоачаргда, из гаргга я семилетка тIехьарча шера арахеца лаьрхIачоа. 50 процент лакхлургда индустриальни конструкцеши наха чуIеча цIеношта эша деталаши хьадар.

Йоккхий подрядни территориальни гIишлоний организацеш хьаяро, цар индустриальни база чIоагIъяро торо хулийтаргья капитальни гIишлош хьалъечарца йоккхача резервайх пайда эца.

КПСС ЦК ноябрьски Пленума Соцамга хьежжа хIанз деш долча гIишлонаш хьалъяра гIулакх овлангара эргадаккхаро, гIишлонаш хьалъяра кулгалдара йола юкъара паччахьалкхен цхьа орган — СССР Госстрой хьаяро шеко йоацаш тоадергда гIишлош хьалъяра дерригa гIулакх, вIаштIехьдоахаргда капиталовложенех эцаш бола экономически пайда лоархIамболлаш лакхбергбола хьалаш.

Союзни республикай халкъа боахам дегIабар

Производственни хьисапе партийни органаш эргаяхаро, белгалдаьккхар нов. Дымшица, совнархозаш чIоагIъяро, планироване система тоаяро геттара дика торо хулийт, производительни низаш дIанийсделгеи, республикай, районий боахам комплексни хьисапе дегIабоалабелгеи дикагIа тоаде, йоккхий торонаш гучаяьхай ерригача союзни республикай экономикеи культуреи дIахо сихагIа дегIайоалаяр духьа СССР халкъа боахам дегIабоалабара юкъера паччахьалкхен декхараш кхоачашдеча союзни республикай низаш вIашагIтоха.

Российски федераце дIахо дегIадоагIаргда халкъа боахама дерригa доакъош. Республика дIахьожаяьча ерригача капитальни вложенеех 43 процент дIайохийт цун малхбоален районашка. Къаьстта йоккхий задачеш кхоачашъе лаьрхIад химически промышленность дегIайоалаяра, цу даькъе синтетически каучук, пластически массаш, химически хьоасаш а долаш. 4 миллион гаргга тонн минеральни удобренеш арахецаргйола керда мощносташ хьал а яь болх бе йолаялийта еза.

6 миллион киловатт гаргга совбаргба электростанцей низ. Дунен тIа эггара йоккхагIа йолча Братски ГЭС-а низ 3 миллион 400 эзар киловаттага кхоачаргба. СССР берригача халкъа боахама лоархIаме да Российски Федераце хьунеи, каьхатеи, дахчах хIамаш юи промышленность сихха дегIайоалаяр, хIаьта иштта чкъаьрий дукхагIа лувцар.

Республика юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка декхар оттадаьд — тIадоагIача шера паччахьалкхенга 2,5 — 2,6 миллиард пунт ялат дохка.

Украински ССР-е иштта дикка лакхлургда промышленнии юртбоахамеи продукцеш яхара боарамаш, капитальни гIишлош яра масштабаш. Цкъаи-ахаззеи гаргга укх шераца нийсдича дукхагIа арахеца еза автомобильни покрышкаш, пластически массаш, синтетически кIувнаш. Болх бе йолалургья химически продукци йоаха лоархIамера мощносташ, доменни пишк, конвертораш, прокатни станаш, лакхлургба электростанцей низ. ДукхагIа арахецаргья юртбоахама машинаш, автоматизаце прибораши средстваши.

Республика колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка оттадаьд декхар — тIадоагIача шера паччахьалкхенга 700 — 800 миллион пунт ялат дохка.

Белорусски ССР-е дIахо дегIайоагIаргья машиностроени, энергетика, химически промышленность. Шозза дукхагIа капиталовложенеш дIайохийтаргья химега, дукхагIа доаккхаргда ялат, хьайбай продукташ.

Молдавски ССР-е лоархIаме да дIахо кхачан промышленность дегIайоалаяр. ХIама ца эшаш 11 процент дукхагIа йоаккхаргья цун продукци. ТIадоагIача шера шерра арахецаргья садово-виноградни тракторaш.

Казахски ССР-е 9, 4 процент дукхагIа арахецаргья промышленни продукци. ДегIадоагIа хими, металлурги энергетика, машиностроени, иштта гIишлош еча материалий промышленность. Дикка дукхагIа доаккхаргда аьшка руда.

1963 шера Казахстане эца лерхIа ялат да 950 миллион — 1 миллиард пунт. Къаьстта белгалъяь я Целинни края боахама дерригa доакъош дегIадоаладара заданеш а. Мехка малхбоалехьарча ялатийна беркате йолча цу моттигера тIадоагIача шера эцаргдола ялат 700 миллион пунтал кIезигагIа доацаш хила деза. Иштта лаьрхIад Целинни края промышленность дегIайоалаелга а. Къоастадаь аьлча, Соколово-Сарбайски горнообогатительни комбинате керда мощносташ болх бе йолаялийта лаьрхIад.

Сихача темпашца дегIайоагIаргья **Средни Азерча республикай** экономика. ТIадоагIача шера 4,5 миллион тонн боамби баккха лаьрхIад укхаза. Дикка шерлургда ирригационни гIишлош хьалъяра балхаш. 21 процент дукхагIа хургья Средни Азерча республикай халкъа боахам дегIабоалабара хьожаяь капиталовложенеш.

Докладчико хоам бир, Узбекистане 3,4 миллион боамби-сырец баккха беза, аьнна. Киргизе дIахо дегIайоагIаргья машиностроени, энергетика, иштта промышленноста кхыдола доакъош а.

Таджикистане дIахо дукхагIа боамби баккхарца цхьана дукхагIа арахеца лаьрхIад тайп-тайпара йола промышленни продукци. Эггара хьалха яккха йолалургья укхаза газ. Туркмене дIахо дегIайоагIаргья мехкдаьттаи химически промышленность.

Закавказерча республикай халкъа боахам дегIабоалабара йоккхача программо дIахо дегIайоалаергья цар промышленность, юрта боахам. ГуржегIа шерлургда комсаш, чай, тхьамка дIадувш дола лаьтташ. ДегIайоагIаргья химически промышленность, энергетика, приборостроени. Азербайджане промышленни продукце боарам лакхлургба 10 процент гаргга. Къаьстта дукхагIа хургья химически промышленноста, бос болча металлурге продукци, машиностроени. Химически продукташ дукхагIа арахецаргья иштта Армене а. Укхаза дукхагIа арахеца лаьрхIад автоматизаце электродвигателей, ейгача промышленноста изделей прибораши средстваши, кхачан продукташ.

Прибалтийски союзни республикашка дIахо машиностроени дегIайоалаяра, удобренеш, дулха, шурий, чкъаьрий продукташ дукхагIа яхара йоккха терко ю плана тIа. Литве, къоастадаь аьлча, республике эггара хьалха болх бе йолалургья минеральни удобреней комбинат. Латве дукхагIа хьаергья юртбоахама машинаш, хIаьта Эстоне дукхагIа арахецаргья низий трансформатораш, кабельни изделеш, цемент, мебель.

Керттера экономически декхар кхоачашдаро — коммунизма материальни технически база хьалъяро, аьлар дIахо В. Э. Дымшица, дIадех, къахьегама овсарле лакхъяреи продукци хьайоаккхаш цунга дIадодар лохдареи дешай чIоагIагIа терко елга. 1963 шера промышленносте 5,6 процент къахьегама овсарле лакхъе лерхI, хIаьта гIишлош еча 6,9 процент. ТIадоагIача шерарча промышленни продукце ерригача прироста диъ даькъах кхаьннел совгIа технологи тояреи, керда техника юкъекхахьареи, производство дикагIа вIаштIехьъяккхареи, дикагIйола опыт шерра йоаржаяреи ларда тIа къахьегама овсарле лакхъярца даккха деза.

Советски халкъа вахара материальнии культурнии боарам лакхбар

Халкъа вахар тоадара, йоахар докладчика дIахо, цахаддаш терко ю партеи правительстваи.

1963 шера 7 процент дукхагIа хургья къаман доход. ДIадахача шераца нийсйича наьха ахчан доходаш 5,9 процент лакхлургья. Дуккха ахча — 30,7 миллиард сом (1958 шера — 21,5 миллиард сом) лургда наха льготаех паччахьалкхен бюджета общественни фондашцара, предприятей чотах.

Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничин товарооборот лакхлургья 6,9 процент, хIаьта общественни кхачан предприятей оборот — 5,5 процент.

ДIахо дукхагIа хьалде лаьрхIад нах чубаха цIенош, иштта тоае лаьрхIад городаш, поселкаш. Советски нахага кхоачаргда 91 миллион квадратни метр йола чуIе цIенош (1962 шерарчул 9 миллион дукхагIа). 150 городаи болхлой посёлкаи газ чуюлларгья цIагIарча гIулакхашта лаьрхIа. 1963 шера дешаш 41 миллион дешархо хургва общеобразовательни школашка. Паччахьалкхен берий бешамашкеи берий яслешкеи 6 миллион 245 эзар бер хургда. Из укх шерарчул 685 эзар дукхагIа хул.

Советски Союзе хIара шера дукхагIа кийчъю дешара ерригача отраслешка квалифицированни кадраш. ТIадоагIача шера дешара лакхехьарча заведенешкеи техникумашкеи дIаэцаргва 1.700 эзар саг.

ДIахо дегIайоалаергья дарбан-профилактически унахцIенони учрежденеш. 92 эзар дукхагIа хургда больнични маьнгеш, 10 эзар гаргга — санаторешкара моттигаш.

* * *

Советски Союза арахьара экономически бувзамаш дувцаш, докладчико белгалдаьккхар, цахаддаш чIоагIлуш йоагIача социалистически мехкий барт-цхьоагIоно, дIа-юха деш долча новкъостало, къахьегам социалистически хьисапе дIа-юха бекъаро, планашта координаци яро социалистически лагера мехкашка лакхарча темпашца производство дегIайоалае торо хулийтилга.

Диъ шера (1958 — 1961 шш.) социалистически мехкашка промышленни продукци дегIаяра хIара шера юкъера темпаш 13 процент гаргга хилар, капиталистически мехкий промышленность дегIаяра темпаел кхозза гаргга тIехъяьлар. Социализма мехкий промышленни производства дакъа 1961 шера дунен промышленни производствага диллача 37 процент гаргга лакхделар, хIаьта 1955 шера из 27 процент мара дацар.

1963 шера Советски Союза кхыдолча социалистически мехкащцара экономически бувзамаш кхы а чIоагIлургда, дегIайоагIаргья арахьарча торговле оборот. Социалистически мехкашка хьалъеш латтача 286 предприятена оборудовани кхухьийтаргья Советски Союзо.

Советски Союзо доккха новкъостал ду экономически кIезига дегIадаьхкача мехкашта, цар къаман экономика дегIайоалаяра. 1963 шера цу мехкащцарча СССР арахьарча торговле оборот 1962 шерарчул 24 процентал совгIа хургья. Советски Союзо технически новкъостал а деш хьалъе лаьрхIад 180 совгIа предприятии объекти. ТIадоагIача шера 30 процент гаргга дукхагIа оборудовани кхухьийтаргья царна.

Укх шера лакхлургба дуккхача капиталистически мехкащцарча торговле боарам. Лакхъеннай СССР Италецара, Францецара, Японецара, Финляндецара, Швецецара, Данецара товарооборот. Вай экономика дегIаяро, торонаш шеръяро дикагIа йиш хулийт цу тайпарча а кхыдолча а капиталистически мехкащцара торговли дIахо дегIайоалае.

Докладчико белгалдаьккхар, Советски Союза арахьарча торговле структура укх тIеххьарча шерашка дикка хувцаеннилга. Тайп-тайпара машинаши оборудовании дIакхухьийташ тIехь-тIехьагIа толам боаккхаш, йоккха экспортер хиннай Советски Союзах, хIаьта тIадоагIача шера экспорта юкъедоагIача товарашта юкъе машинаши оборудовании 22 процент хургья.

Советски Союза арахьара экономически бувзамаш дегIадоаладаро торо хулийтаргья машар чIоагIбе, дунен халкъашта юкъера гIулакхаш тоаде.

Йистевоалаш нов. Дымшица аьлар, СССР Лакхехьарча Совете хьажа а чIоагIъе а оттаяь 1963 шерара халкъа боахама плано цIаьккха а хьагойт вай Даьхе экономически дегIайоалаяра йоккхий темпаш Iалашъеш йола Советски Социалистически строя йоккхий совленаш. Цо тешал дир, 1963 шерара план — семилетка пхелагIча шерара — толамца вахара юкъехьоргхилара, хIаьта цунца коммунизм хьалъяра новкъа боккха гIа боаккхаргхилара.

Ерригроссийски лоархIам болаш я вай республикера хIамаш тега Iомалуш йола училище. Цудухьа укхаза дешаш ба вай мехкара тайп-тайпарча городашкара мехкарий, масала: Мурманскера, Архангельскера, Къилбаседа - Кавказа Автономни республикашкара, иштта кхыйолча дукхача городашкара а.

Мехкараша дика Iомаю маIача наьха а кхалнахьа а хIамаш тега говзал. Цар тийга арахеца барзкъаш дика хул, шоаш дешархой мара беце а. Кастта модай ателье хьаелларгйолаш я укхаза, нахагара заказах тега хIамаш хьайиергйолаш. Училище я 9 мастерски дешархоша практически занятеш дIакхухьаш. Цар цига теоретически занятеш а хул. Теореца ювз практика: технологи — хIамаш тегара производство, конструктировани, оборудовани, производствай организаци, материаловедени а иштта кхы а.

— Дисциплина дика я дешабагIачар, йоах училища директора А. Б. Бисчековас. Бисчековас кулгал а деш кхыболча хьехархоша а дика вIаштIехьйоаккх мехкараштa хьехара программа. Хьехархошта юкъе а дика хьеха ховш ва нов. Кондрашенко.

Училищера дикагIа бола дешархой-мехкарий: Верещетина Любовь, Афанасьева Мария, Аушева Хьанифа, Бисчекова Роза, иштта кхы дIахо бараш а.

А. ГАНИЖЕВ.

Сурта тIа: хьехархо Зеленкина Тамара Александровна (аьттехьа йисте латтар) урок хьехаш йоалл 6-ча группацарча дешархошта.

И. Плиева сурт.

Доазол дехьара

КНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства меморандум

ПЕКИН, 10 декабрь. (ТАСС). Синьхуа яхача агентства беча хоамах, Китайски Халкъа Республика кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства Китаерча индийски посольствага селхан дIаеннай индийски правительствагара укх кхаь деша жоп дехаш йола меморандум:

Индийски правительство дов соцаде раьза хул е хилац? Шинна а оагIон герзацара низаш вIашагIкъоастадараи 1959 шера 7 ноябре кхаччалца тIахьожам лоаттабеш хиннача доазонгара 20 километр уж тIехьашка дахараи раьза хул из е хилац? Шинна а оагIон паччахьалкхенашта керте латтарех бола нах вIашагIкхетараи тIахьожама посташ а оттаеш, плен бига нах дIа-юха а луш, демилитаризованни зона хьаяра шинна а оагIон эскараш тIехьашка дахарца дувзаденна дола дешаш дувцараи раьза хул из е хилац?

30 ноябре китайски правительствага индийски правительства яйтача меморандума жоп луш йолча меморандума тIа йоах, «китайски територе доккхагIа долча доазонна китайски правительства административни юрисдикци лоаттаеш хилар харцде гIертарца 1959 шера 7-ча ноябре кхаччалца бокъонца тIахьожам лоаттабаь доазув толхадаьд индийски правительства... Из доазув шинна а оагIон герзацара низаш тIехьашка дахараи уж вIашагIкъоастадараи дола керттера доазув а лаьрхIа дIатIаэца аьнна цIаькха предложени яларца Индегахьа чIоаггIа озабезам баь хилари цунна гIулакх де ше кийча хилари хIанзе а дIахьекхад Китая. Дика кхетадеш да, Китайнеи Инденеи юкъера из доазув къаьста даьнна доазув ца хилар. ХIаьта а Индена кхоачам хиннабац цунах, цIаккха а Индега хиланза йола е цун дIалаца аьттув ца баьнна китайски территори 1959 шера 7-ча ноябре кхаччалца бокъонца тIахьожам лаьттача доазонал индийски оагIонгахьа хиннай ала гIерт из. Из вIалла а кхетамца доацаш да».

* * *

ПЕКИН, 10 декабрь. (ТАСС). КНР правительства яьча решенега хьежжа 1 декабре тIехьашка даха доладаь Тибета районе Индецарча доазон тIара китайски эскараш дIахо тIехьашка доахаш латт. Синьхуа яхача агентства беча хоамах, 9 декабре доазон йистерча китайски эскараша йитай малхбоалехьарча доазон даькъа тIарча Пенчанг, Силанг яха а кхыйола а нах баха пункташ.

Парламенте Неру яь заявлени

ДЕЛИ, 17 декабрь. (ТАСС). Селхан халкъа парламента палате дерригача индийско-китайски доазон тIара дов соцадареи китайски эскараш тIехьашка дахареи гIулакха КНР правительства еннача предложене хьакъехьа дебаташ ше хьаеллаш, Инде премьер-министра Нерус къамаьл дир индийско-китайски доазон йистера дов машарца къоастадара новкъостал дар духьа Коломбо гулъяь нейтральни мехкий конференци ювцаш. Цо аьлар, Инде чIоаггIа мах бу индийско-китайски дов къоастадаргахьа шоай низ тIабахийтача конференце дакъа лоацарий доттагIлен уйлан а цар дикача лоIама а.

Нерус цIаькха а долчча бесса дийцар индийско-китайски доазон тIара дов гIаттара истори укх тIеххьарча беттташка уж событеш дегIаахари. Цо парламента хоам бир 9 декабре Пекинерча Инде посолага КНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства еннача меморандумах лаьца.

КНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министерства цу меморандума тIа оттадаьча хьалхарча хаттара жоп луш, Нерус дагадохийтар, КНР правительства шоай оагIонгахьара дов соцаде аьнна решени яь хилар. Из вай хьатIаийцад, аьлар Нерус, хIаьта из гIулакх чакхдаккхара новкъарле хургйолаш вай воай оагIонгахьара даь цхьаккха хIама а дац. ШоллагIча хаттара хьакъехьа Нерус аьлар, шинна а оагIонна мегаш йолча, барт вIашагIкхийттача ларда тIа эскараш тIехьашка дахара тIехьа латт Инди. Из тайпа лард хургъяр, аьлар Нерус, дов соцадарахи 1962 шера 8 сентябре кхаччалца хинна статус-кво юхаоттаярахи. Нерус аьлар, 1959 шера 7-ча ноябре кхаччалца хинна бокъонца болча тIахьожама доазув Инде правительства хьатIаэцаргхиларга даха дог долаш яц КНР правительство, хIана аьлча из доазув «бакъдарашца тарлуш дац». ДIахо цо аьлар, Инденеи Китайнеи юкъе машар тIехь моллагIа а консультацеш е переговораш хила йиш йола хьал да укх шера 8-ча сентябре кхаччалца, вешта аьлча индийско-китаски доазон тIара дов доладеллалца хинна доазув Китайски Халкъа Республика дIатIаэцар. КхоалагIча хаттара жоп луш, Нерус аьлар. Индеи КНР-еи официальни викалаш вIашагIкхеталехьа шаккхе оагIув бартаянза яргьяц, премьера яхачох, йоккха юкъ-юкъе йоаллача 1959 шера 7-ча ноябре кхаччалца хиннача доазоннеи 1962 шера 8 сентябре кхаччалца хиннача доазоннеи интерпретаци яра гIулакха.

Инденеи КНР-енеи юкъерча доазон хьакъехьара дош дунен халкъашта юкъерча суде дIачудалара идея оттайир Нерус парламентага ювцийта. ДIахо цо аьлар, из тайпа гIулакх хила йиш йолаш хургдар «укх шера 8-ча сентябре кхаччалца йолаш хинна статус-кво юхаметтаоттаяьчул тIехьагIа».

Италера забастовкаш

10 декабре Iурре а денз магнитофонни пленка тIа дIаязъяь хинна музыка мара кхы передачаш йинзар итальянски радиос. Бахьан: шоай материальни хьал-торо тоаяр духьа радиои телевиденеи болхлоша яь забастовка. Мехкарча керттера мел йолча профсоюзни центраша цхьана забастовка дIакхайкайир къахьегамхоша дIадехараш кхоачашдара хьакъехьа енна предложенеш радиотелевизионни сета администраце дIатIаэца ца тигачул тIехьагIа.

Цхьа ха хьалхагIа алапи лакхдайтар духьа металлургически машиностроительнии заводий болхлоша забастовка соцайир, хIана аьлча цар яхар кхоачашде шоаш кийча хилар хьаккхайкадаьд: ар цу заводий даьша. Цхьабакъда, цул тIехьагIа йолаеннача переговораша хьахьекхар, из цар хьовзаяь маневр мара хинна ца хилар а гIулакхага диллача болхлоша дIадехаш дола керттера хIамаш кхоачашдергдолаш йола соглашени е ца тугаш заводий дай хилар а. Из бахьан долаш дерригача къаман юкъара забастовкай къовсам юха а болабе лаьрхIар профсоюзаша, миллион металлистий 48 сахьата забастовка 12—13 декабре елга оттадаьд.

БархI ден забастовка укх гарггарча деношка дIайолае лаьрхIад итальянски журналисташа а. Уж а цу тайппара алапеш лакхдайта гIерт мехка хIамай маьхаш чIоаггIа лакхденна хиларах.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — «Кхо мушкетер».
Долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал № 1 — «Портфелача доалла ираз».
Долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30.

ЗIамига зал № 2 — «Портфелача доалла ираз».
Долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.

ЗIамига зал № 3 — «Портфелача доалла ираз».
Долалу: 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.

Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ05189 Заказ № 6688